

43 nexe

*quaderns d'autogestió
i economia cooperativa*

*Publicació semestral
desembre de 2018 · 4 €*

CATALUNYA COOP 2025.
BASES PER A UNA
POLÍTICA ECONÒMICA
COOPERATIVISTA

COOPERAR AMB CURA

GSEF BILBAO 2018, TEIXIR
ALIANCES, CONSTRUIR EL
FUTUR

CAP A UNA ECONOMIA
DE PLATAFORMA
COL·LABORATIVA

LES TENSIONS
IDEOLÒGIQUES EN
LA PRÀCTICA DEL
COOPERATIVISME

CRISTINA GRAU: "NO
POTS CONVERTIR UNA
PATOLOGIA CONCRETA EN
NORMA GENERAL"

CIUTATS COOPERATIVES.
ESBOSSOS D'UNA ALTRA
ECONOMIA URBANA

Índex

Presentació 3

Textos

Catalunya Coop 2025. Bases per a una política econòmica cooperativista

Ivan Miró 5

Cooperar amb cura

L'Apòstrof 15

GSEF Bilbao 2018, teixir aliances, construir el futur

Jaume Oller 20

Cap a una economia de plataforma col·laborativa

Mayo Fuster Morell i Ricard Espelt 24

Les tensions ideològiques en la pràctica del cooperativisme

Georgina Rosell Bellot 31

Entrevista

Cristina Grau: "No pots convertir una patologia concreta en norma general"

Carles Masià 37

Ressenya

Ciutats cooperatives. Esbossos d'una altra economia urbana

Oriol Estela Barnet 43

Cooperatives de Treball
de Catalunya

Nexe, Quaderns d'Autogestió i Economia Cooperativa, és una publicació semestral del cooperativisme català, editada per la Federació de Cooperatives de Treball de Catalunya. Des de 1997, *Nexe* contribueix a la reflexió i el debat sobre el cooperativisme, en especial, i l'economia social i solidària en general. Impressió i distribució cofinançada per l'Ajuntament de Barcelona

Consell editorial: David Pérez, Ester Vidal, Òscar Rebollo, Oriol Estela Barnet, Olga Ruiz i Jordi Garcia. **Coordinació:** L'Apòstrof, SCCL · **Maquetació, redacció, traduccions i revisió lingüística:** L'Apòstrof, SCCL · **Impressió i enquadernació:** Gramagraf, SCCL · **Edita:** Federació de Cooperatives de Treball de Catalunya · **Redacció, publicitat i subscripcions:** Telèfon: 93 318 81 62 · Carrer Premià, 15, 1a planta, 08014 Barcelona · federacio@cooperativest treball.coop · www.nexe.coop/nexe/

Per contactar amb la redacció de *Nexe* podeu escriure'ns a nexe@nexe.coop. **Foto de portada:** Peter Darch.

D.L. B - 29.642/97

Revista impresa en paper 100% reciclat

Llicència Creative Commons: Reconeixement-
No comercial-Sense obra derivada

Catalunya COOP 2025. Bases per a una política econòmica cooperativista

Obrim aquest *Nexe* amb un article ambiciós, gairebé programàtic, escrit per Ivan Miró, amb la col·laboració d'Hernán Córdoba. S'hi plantegen els reptes del cooperativisme a casa nostra i com aquests han de donar resposta als problemes més importants que tenim com a societat. L'autor proposa que el cooperativisme promogui l'articulació d'un àmbit socioeconòmic específic, el de l'economia social i solidària; reclama una llei catalana sobre aquest àmbit, i proposa un Congrés del Cooperativisme de Catalunya, que interpel·li el conjunt del moviment i desplegui propostes mancomunades per a la Catalunya Cooperativa del 2025. Tot això en un marc general d'economia plural i d'economies transformadores, que impulsin un altre model econòmic.

Cooperar amb cura

El sector de les cures i d'atenció a les persones és un dels que més crument exemplifica les contradiccions d'un sistema econòmic capaç de generar molta riquesa material sense tenir en compte la sostenibilitat de la vida. Hi ha cooperatives que estan impugnant aquesta realitat resolent necessitats vitals, apoderant els col·lectius que presten serveis a les persones i incorporant els desitjos i les opinions d'aquestes. Són, entre altres, **Aprop**, **Trèvol**, **Mujeres Pa'lante** o **Més que cures**. A més, comptem amb un centenar de cooperatives d'iniciativa social, ja consolidades, de les quals també parla aquest article.

GSEF Bilbao 2018, teixir aliances, construir el futur

L'octubre de 2018, Bilbao va acollir la quarta edició del Global Social Economy Forum, esdeveniment que s'està convertint en la referència mundial de trobada i debat de l'economia social i dels agents que la promouen. Jaume Oller ens resumeix la declaració conjunta que va generar i les impressions que s'endugué com un dels membres de la nodrida delegació catalana.

Cap a una economia de plataforma col·laborativa

Per Mayo Fuster Morell i Ricard Espelt, ens trobem en plena expansió de l'economia de plataforma, la qual és internament molt diversa, amb alguns models que són una nova versió del capitalisme més depredador, i amb alguns altres que s'acosten al cooperativisme i a l'economia

social i solidària. A Catalunya han sorgit iniciatives que es configuren al voltant de les qualitats democràtiques de l'economia de plataforma, amb experiències molt interessants i amb capacitat d'escalar; però necessiten també un marc de polítiques públiques que permeti desenvolupar-les.

Les tensions ideològiques en la pràctica del cooperativisme

Vam demanar a Georgina Rosell Bellot un resum de la seva recerca entre algunes cooperatives barcelonines; aquesta recerca tenia com a objectius identificar les principals tensions ideològiques que existeixen en el cooperativisme i iniciar les primeres passes cap a la millora de les pràctiques de les cooperatives. Algunes d'aquestes tensions detectades, Rosell les "titula" així: "Cooperativisme amb pocs cooperativistes", "Les persones al centre però sense cures", "Intercooperació competitiva" o "Arrelament desubicat al territori". Benvinguts siguin la crítica i el debat!

"No pots convertir una patologia concreta en norma general"

Carles Masià entrevista Cristina Grau, experta en cooperativisme. Des del seu despatx de FGC Advocats, Grau assessora projectes que estan naixent o que necessiten orientació en un context jurídic que a vegades és hostil. Gràcies a la seva activitat quotidiana, és una bona coneixedora de la diversitat i el dinamisme cooperatiu, però també dels reptes als quals s'enfronta.

Ciutats cooperatives. Esbossos d'una altra economia urbana. Ivan Miró i Acedo

Oriol Estela Barnet ressenya el darrer llibre d'Ivan Miró, una obra que Estela considera del tot rellevant per guiar el desenvolupament de l'economia social i solidària. Al fil de les tesis que planteja Miró en el llibre, Estela enumera alguns debats que resten pendants. Com treballar en una escala metropolitana quan ni tan sols té una institucionalitat política ben resolta? Pot ser la construcció d'un mercat social de dimensions metropolitanes una via per articular les diferents escales en què es mou la nostra vida quotidiana? Com gestionem el permanent conflicte entre la proximitat i la possible necessitat d'articular iniciatives de major escala? O: hi ha sectors que són estratègics per focalitzar els esforços per avançar en fórmules de col·laboració públic-cooperativa-comunitària? I finalment: fins a quin punt la ciutat cooperativa és compatible, ha d'interactuar o ha de permear amb la que l'autor anomena la ciutat lucrativa? Per seguir pensant, escrivint i debatent...

CATALUNYA COOP 2025. BASES PER A UNA POLÍTICA ECONÒMICA COOPERATIVISTA

Ivan Miró, soci treballador de La Ciutat Invisible i membre del consell rector de la FCTC

Paisatge després de la batalla

Deu anys després de l'esclat de la crisi global, s'anuncia un nou cicle econòmic expansiu. A Catalunya, l'economia encadena quatre anys de creixement, amb increments del PIB d'un 3% i exportacions i inversions estrangeres augmentant a bon ritme. Altres lectures, tanmateix, subratllen la pèrdua del mercat interior i un ascens de la productivitat vinculat a la destrucció de l'ocupació i als increments de la desigualtat social, amb taxes de pobresa només per sota del rànquing europeu, encapçalat per Romania, Grècia i Espanya. Com en tota crisi, la Llargua Recessió ha reduït massa salarial (1,8 milions de llocs de treball destruïts a l'Estat espanyol) i ha empitjorat les condicions de vida i treball de les classes populars. Uns costos socials que, com recull Manuel Castells a *La crisi d'Europa*, són devastadors sobre la salut i felicitat de milions de

*La precarietat
laboral i
l'ensorrament
dels salaris
són la nova
'normalitat'
postcrisi.*

persones. La precarietat laboral i l'ensorrament dels salaris són la nova *normalitat* postcrisi.

Després de la batalla, però, no només hi resten els ERO, les 432.000 persones aturades, els desnonaments o les petites i mitjanes empreses destruïdes per polítiques creditícies que les bandejaren per no ser *too big to fail*. També s'hi erigeixen nous vencedors globals: empreses afavorides pels governs respecte a la concentració de beneficis, a partir d'avantatges fiscals o enginyeria financera (sicavs, socimis, paradisos fiscals), beneficiades per la *contenció* de costos salarials, o fins i tot *rescatades* per seguir pagant dividends als accionistes. D'entre totes, destaquen els ariets del *capitalisme de plataforma* (AirBnB, Amazon, Deliveroo, Facebook), que aterren a Catalunya amb la filosofia de maximitzar beneficis sense retorn social, posant en joc l'estructura fiscal, productiva i comercial del país. La Llarga Recessió ha estat la Gran Apropiació, una palanca perquè el capital global controli i/o substitueixi sectors econòmics, saltant-se regulacions fiscals i laborals i sosteint-se en la sobreexplotació.

I quina ha de ser la resposta del cooperativisme?

Pel Nobel d'Economia Joseph Stiglitz, la majoria de problemes econòmics globals no només escapen del control dels governs estatals, sinó que "el sector privat capitalista no els resoldrà, perquè fou qui creà aquests problemes". Aleshores, per afrontar la creixent desigualtat, resultat, segons Stiglitz, de com s'estructurà l'economia de mercat en les darreres dècades, "les cooperatives i l'economia social proporcionen un tercer pilar clau". Pel professor de Columbia, les cooperatives reverteixen la desigualtat perquè organitzen democràticament el desenvolupament socioeconòmic dels seus membres, mentre que les grans empreses capitalistes nord-americanes, per exemple, retribueixen els executius en una escala tres-centes vegades superior que als treballadors. Cal reformular l'economia i l'empresa, segons Stiglitz, inspirant-se en les cooperatives, amb una "regulació governamental per evitar un camp de joc inigualable" entre les corporacions del lucre il·limitat i les iniciatives econòmiques basades en l'equitat i la solidaritat.

Per Jeremy Rifkin, de la Foundation on Economic Trends, no només és necessari un nou model econòmic per mitigar problemes clàssics del capitalisme com la desigualtat, sinó que cal transformar el model per afrontar la crisi ambiental que farà insostenible la vida en el planeta. En la transició cap a noves economies, apunta el rol fonamental de les cooperatives en l'energia ("les productores d'energia del segle XXI a Europa") o en el món digital. Per Rifkin, "els principis cooperatius ressonen en les noves formes d'economia compartida", en l'intercanvi de bens, espais i eines que "reduirà el cost marginal de la producció". Per

l'economista, el cooperativisme mundial i les seves estructures financeres, agrícoles, de consum o de producció, en ser organitzades “de forma democràtica, oberta, distributiva i transparent”, poden generar nous escenaris econòmics globals. Es pregunta: “Per què les cooperatives no poden dir als seus mil milions de membres: “Creem un Facebook, un Google, o un Twitter? Per què no plataformes cooperatives de transport?”.

No és habitual que referents econòmics internacionals considerin el cooperativisme a l'hora de pensar el desenvolupament econòmic mundial. I cal insistir-hi. A Europa, les cooperatives agrícoles aporten el 60% de la producció, mentre que les de crèdit atresoren el 20% dels estalvis ciutadans. El 25% del sector mundial d'assegurances està cobert per cooperatives i mutualitats. Als EUA, el 40% de la distribució elèctrica s'organitza en format cooperatiu. A l'Índia, les cooperatives -camperolles, bancàries, de treballadores de la llar- superen els 240 milions de sòcies. A Kenya aporten el 45% del PIB. El moviment financer Desjardins del Quebec reuneix més de 5 milions de socis. Al planeta sumen mil milions de membres i ocupen cent milions de treballadores.

No obstant això, la debilitat més gran de les cooperatives són els marcs que li atorguen tant Stiglitz com Rifkin. El primer, perquè les emmarca en un “tercer sector” que ha d'exercir de contrapès del mercat egoista i l'Estat impotent. El segon, perquè suggereix un “cooperativisme emprenedor” més àgil que les empreses capitalistes. Però ambdós no esmenten que les dificultats intrínseques de les cooperatives provenen d'*operar en un conjunt de relacions econòmiques d'hegemonia capitalista*. Qui disposa d'avantatges competitiu en unes relacions mercantils? Les seves unitats *naturals*: les empreses mercantils. Per tant, el contrapès cooperativista, en condicions de mercat capitalista, sempre serà relatiu i fràgil, com fràgil i relativa serà la seva capacitat innovadora a *mitjà i llarg termini*. Per tal que les cooperatives puguin fer front als reptes econòmics globals, com proposa Stiglitz, o encapçalin la transició ecològica i dels comuns del coneixement, com aspira Rifkin, cal que impulsin i formin part d'un *altre tipus de model econòmic*, que no entronitzi el mercantilisme sinó una pluralitat de formes econòmiques.

*Per Joseph Stiglitz,
les cooperatives
verteixen la
desigualtat
perquè organitzen
democràticament el
desenvolupament
socioeconòmic dels
seus membres.*

A Catalunya, el cooperativisme necessita escenaris econòmics que disminueixin els riscos constants de minorització a què el sotmet l'entorn mercantil. Per les seves debilitats i fortaleces, cal que esdevingui protagonista -amb altres actors empresarials i sindicals, institucionals i socials- d'una *onada de polítiques econòmiques* que promoguin un *model basat en l'economia plural i la relocalització*. Com escrigué Jean-Louis Laville respecte a l'economia social i solidària, el cooperativisme només aportarà el millor de si mateix en relació amb una *economia plural*, és a dir, contribuint a crear “una economia que no estigui reduïda a la

*Un Pacte Nacional
per l'Economia
Plural, Local
i Productiva
proposarà i
supervisarà
mesures de
relocalització,
sobirania
econòmica,
desenvolupament
local i transició
ecològica.*

societat de capitals i al mercat, en què es puguin desenvolupar diverses lògiques econòmiques”.

L'economia plural catalana haurà de reconèixer i transformar els àmbits econòmics existents. En primer lloc, reforçant l'*economia pública* i el seu paper en la redistribució de la riquesa, promovent empreses públiques de dimensió catalana i municipal, amb participació d'usuàries i treballadores. En segon lloc, fomentant el *cooperativisme i el conjunt de l'economia social i solidària*, promovent-ne l'extensió, la concertació públic-cooperativa-comunitària i millorant-ne les dinàmiques de propietat col·lectiva, gestió democràtica i compromís social. En tercer lloc, integrant el món *mercantil privat català* -autònoms, petita i mitjana empresa- a la responsabilitat laboral, social i ambiental, i reforçant el teixit comercial i productiu local davant de noves amenaces com el capitalisme de plataforma. Aquesta estratègia es podrà vehicular a través d'un *Pacte Nacional per l'Economia Plural, Local i Productiva*, que proposarà i supervisarà mesures de relocalització, sobirania econòmica, desenvolupament local i transició ecològica.

Cap a un àmbit català d'economia social i solidària

A més d'una economia plural que transformi l'economia pública i la mercantil, el cooperativisme ha de promoure l'articulació d'un àmbit socioeconòmic específic, on les cooperatives siguin unitats *naturals* d'unes relacions socioeconòmiques i culturals basades en la cooperació: l'*economia social i solidària*. Un ecosistema econòmic, polític, social i cultural, *matriu de desenvolupament econòmic*, basat en la democràcia, la justícia, l'equitat i la participació. Quins són els actors que poden constituir-lo a Catalunya?

Per la llei espanyola del 2011, l'*economia social* està formada per cooperatives, mutualitats, fundacions i associacions amb activitat econòmica, societats laborals, empreses d'inserció, centres especials de treball, confraries de pescadors i societats agràries de transformació, fonamentades en les persones i la finalitat social per sobre del capital, la gestió democràtica, el compromís territorial, la igualtat d'oportunitats o la cohesió social. A Catalunya, l'*economia social* està formada per 9.485 entitats, amb 183.978 persones treballadores.

L'*economia solidària*, per la seva part, ha ampliat la definició clàssica d'economia social, reconeixent fórmules més enllà de les tradicionals: horts comunitaris, comunitats autofinançades, mercats d'intercanvi, monedes socials, equipaments de gestió comunitària, bens comuns culturals i digitals, grups de suport mutu i cura, tecnologies socialment útils o experiències d'habitatge i transport comunitari. A més, ha actualitzat el debat de la democratització política i econòmica del conjunt de

El cooperativisme català requereix d'un entorn econòmic que no el minoritzi, d'unes polítiques que el promoguin i formar part d'un àmbit socioeconòmic transformador i procliu a la consolidació cooperativa: l'economia social i solidària.

les relacions socials, així com la necessitat de transformar el model econòmic des d'una perspectiva postcapitalista. En aquest sentit, la Xarxa d'Economia Solidària de Catalunya proposà definir l'*economia social i solidària* com “un conjunt d'iniciatives socioeconòmiques els membres de les quals, de forma associativa, cooperativa, col·lectiva o individual, creen, organitzen i desenvolupen democràticament i sense que necessàriament tinguin ànim de lucre, processos de producció, d'intercanvi, de gestió, de cura, de distribució d'excedent, moneda, de consum i de finançament de bens i serveis per satisfer necessitats, tot promovent relacions de solidaritat, cooperació, donació, reciprocitat i autogestió; defensant els bens comuns naturals i culturals i la transformació igualitària de l'economia i la societat, amb la finalitat del bon viure i la sostenibilitat i la reproducció de la vida del conjunt de la població”.

Tenint en compte, finalment, el conjunt de les *economies transformadores* (*col·laborativa procomú, economia feminista, economia circular*), en tant que potencials aliances del cooperativisme, com s'està definint aquest àmbit socioeconòmic compartit? A partir d'un procés de reconeixement mutu, les finances ètiques i solidàries, l'agroecologia, la gestió comunitària d'equipaments, els procomuns digitals, l'economia feminista o el moviment associatiu del lleure, dialoguen creixentment en el marc de referència de l'ESS, en esdeveniments com la Fira d'Economia Solidària de Catalunya o compartint espais organitzatius. En segon lloc, el 2017 es constituï l'Associació *Economia Social de Catalunya* (AESCAT) amb la Confederació de Cooperatives de Catalunya, la Taula d'Entitats i la Confederació Empresarial del Tercer Sector Social, la Federació de Mutualitats de Catalunya i la Xarxa d'Economia Solidària. Aixopluga 7.422 organitzacions, 139.202 treballadores i 2 milions de cooperativistes, amb una facturació de 7.853 ME. I en tercer lloc: una onada de polítiques públiques, sobretot locals, ha reconegut el paradigma integral de l'economia social i solidària, en un procés que suscità la creació de la *Xarxa de Municipis per l'ESS (XMESS)*, el 2015, amb una quarantena d'ens.

L'àmbit català de l'ESS avança per la confluència estratègica dels actors i per una nova onada de polítiques que, deixant enrere visions fragmentàries, el reconeixen com un àmbit socioeconòmic integral. A aquestes alçades, manca una llei catalana d'ESS.

Per una llei catalana d'economia social i solidària

El 27 de setembre de 2013, el Parlament de Catalunya instava el Govern a elaborar una llei d'economia social i solidària, en “un procés de concertació amb els agents”. Poc després, manifestava “la voluntat de treballar per una transició de l'economia catalana des del model capitalista especulatiu actual cap a una economia plural en què tinguin un

El cooperativisme català necessita impulsar ecosistemes cooperatius locals, circuits d'intercooperació socioeconòmica basats en la proximitat territorial i l'afinitat estratègica, amb organització democràtica, dimensió econòmica solidària i acció comunitària als seus entorns.

pes específic l'economia social i solidària". Recomanava "mesures legislatives perquè l'economia catalana arribi progressivament en l'horitzó del 2020 a un equilibri entre el sector públic, el sector privat i el sector de les economies socials, solidàries i alternatives", amb un Pla d'Acció per impulsar la sobirania alimentària, les clàusules socials i el conjunt de l'ESS amb l'Institut Català de Finances. Cinc anys després, seguint el Quebec, l'Equador, Mèxic o França, les actuals condicions socials i institucionals han de poder materialitzar aquelles recomanacions.

Quins referents poden inspirar-nos? La Llei francesa d'economia social i solidària (2014-856, 31 de juliol de 2014) és interessant per diferents factors. En primer lloc, defineix l'ESS no només com un mode d'emprendre sinó de *desenvolupament econòmic*. En segon lloc, se centra en l'*activitat econòmica* (producció, transformació, distribució, intercanvi i consum de bens i serveis) desenvolupada per cooperatives, mutualitats, associacions, fundacions i *altres societats*. En tercer lloc, defineix el concepte d'*empresa solidària d'utilitat social*, quan, a la limitació del lucre, se li suma que l'objectiu principal sigui donar suport a persones en situació de fragilitat, lluitar contra injustícies socioeconòmiques, treballar per la transició energètica o la solidaritat internacional. Hi associa, a més, *bones pràctiques*: governança democràtica; territorialització de l'activitat econòmica i l'ocupació; política salarial, formació professional, salut i seguretat; relació amb usuàries i resposta a les necessitats no cobertes de la població; diversitat, lluita contra les discriminacions i igualtat real de gènere. A més d'acollir les normatives sobre cooperatives, associacions, fundacions i *ecoorganismes*, es refereix a les mone des locals, al comerç just i a la transmissió d'empreses mercantils als seus treballadors.

És, sobretot, una llei de promoció i foment que incideix en "les polítiques territorials de l'ESS". Proposa estratègies públiques de promoció i institucionalitza i preveu el finançament dels *Pols Territorials de Cooperació Econòmica*, "un reagrupament d'empreses d'ESS en un mateix territori, associades amb les administracions locals, centres d'investigació, institucions d'ensenyament superior i de recerca i organitzacions de formació, per tal de posar en pràctica una estratègia comuna i continuada de mutualització de serveis, de cooperació o associació al servei de projectes socioeconòmics innovadors, socialment i tecnològica, amb l'objectiu del desenvolupament local sostenible".

Quins elements podrien caracteritzar la llei catalana? En primer lloc, com la francesa, caldria conceptualitzar-hi l'ESS com un *àmbit específic de desenvolupament econòmic*, que a partir de la resolució material de les necessitats col·lectives, democratitza i transforma les relacions econòmiques, polítiques, socials i culturals existents. En segon lloc, caldria observar-ne la naturalesa productiva, però també la dimensió

reproductiva, incorporant-hi l'*economia de les cures* i facilitant-ne el reconeixement i la democratització. En tercer lloc, caldria identificar l'agència política de l'ESS, com un dels actors constituents d'una *nova economia plural* i de la política econòmica general del país. En quart lloc, caldria instituir les formes de fer de la nova planificació econòmica democràtica catalana, a partir de la *concertació público-cooperativa-comunitària*, i proposar organismes de concertació en els àmbits català i local; consolidant la característica de servei público-cooperatiu dels ateneus cooperatius i desplegant figures societàries com la cooperativa de foment empresarial o d'impuls socioeconòmic local.

A partir d'aquí, caldria reconèixer les característiques de l'ESS catalana, identificar el tipus d'activitat i les iniciatives que la componen (empresarials i comunitàries), així com els principis orientadors i les pràctiques que li confereixen una *utilitat social*, reconeixent figures consolidades i emergents, integrant la normativa específica de cadascuna d'elles i establint mecanismes de representació i articulació col·lectiva. Si s'optés per una llei de foment i promoció, caldria especificar les polítiques públiques orientades a la *promoció, foment, enfortiment, finançament* i *formació* de l'ESS. Entre d'altres, es podria avançar a promoure la intercooperació a escala territorial (pols cooperatius, consorcis), la integració econòmica de les cadenes productives solidàries en clau sectorial, o fomentar actuacions que facin de l'ESS un agent de *transició econòmica, ecològica i feminista* del model econòmic productiu i reproductiu català.

Reptes per una Catalunya cooperativa

El cooperativisme català requereix d'un entorn econòmic que no el minoritzi (l'economia plural), d'unes polítiques que el promoguin, així com formar part d'un àmbit socioeconòmic transformador i procliu a la consolidació cooperativa: l'economia social i solidària. Ara bé, quins són els reptes interns que ha d'afrontar per *cooperativitzar l'estructura productiva* catalana?

Davant el capitalisme de plataforma, cal que el cooperativisme català afronti organitzadament el repte digital, amb plataformes compartides com a finestra relacional i comercial de l'ESS catalana.

Visió estratègica sobre l'estructura econòmica. Quins sectors productius són prioritaris per al cooperativisme? Alimentació, cultura, economia circular, mobilitat i logística, bioconstrucció, cures, restauració i oci, TIC, tèxtil, indústria, comunicació, energia? Com s'hi promouen cadenes productives solidàries? Per a una visió estratègica sobre l'estructura econòmica catalana, cal compartir informació, anàlisi i perspectives entre els ateneus cooperatius i les branques de la Confederació de Cooperatives de Catalunya, amb l'objectiu de promoure la intercooperació intrasectorial i generar nous projectes que contribueixin a la *cooperativització de l'estructura econòmica catalana*.

*La diversificació
del cooperativisme
(energia verda,
agroecologia,
telecomunicacions,
mobilitat,
habitatge en
cessió d'ús,
logística
sostenible)
exigirà un accés
al finançament
que avui no
està a l'abast i
que demana la
implicació pública.*

Visió estratègica territorial. En les regions italianes, la força del cooperativisme prové de l'articulació territorial. El cooperativisme català, de manera similar, necessita impulsar *ecosistemes cooperatius locals*, circuits d'intercooperació socioeconòmica basats en la proximitat territorial i l'afinitat estratègica, amb organització democràtica, dimensió econòmica solidària i acció comunitària als seus entorns. Aquests ecosistemes poden ser dinamitzats per xarxes locals i progressivament articulats en forma de *pols o consorcis cooperatius territorials*, que enxarxin iniciatives i desenvolupin *projectes espacials comuns* -de treball, recerca o comercialització-, que visibilitzin el cooperativisme local. Articulant-se territorialment, es podrà participar d'estratègies locals de concertació públic-cooperatives-comunitàries, fer planificació econòmica i impulsar l'ESS com a forma de desenvolupament local. Per tal que: a) la cadena de valor sigui assumida per l'economia local, facilitant que l'activitat econòmica romangui al territori i es minoritzin externalitats negatives; b) la comunitat local no sigui recurs productiu, sinó subjecte actiu que desplega capacitats econòmiques, socials i culturals; i c) la diversificació socioeconòmica i productiva del territori atengui el conjunt de necessitats locals i promogui la transició ambiental.

Plataformes digitals compartides. Avui en molts sectors es pot organitzar la producció i prestació de serveis a partir de plataformes digitals. La revolució digital, tanmateix, és ambivalent. Tant pot ser usada pel capitalisme més agressiu i desregulador (Amazon, Uber, Deliveroo) i destruir cooperatives poc avesades a l'entorn digital, com pot "obrir horitzons de democratització econòmica" (Mayo Fuster), essent una oportunitat per a projectes com Som Mobilitat, on a partir del *cooperativisme de plataforma* (Trebor Scholz) s'ofereix una alternativa *procomú* de propietat col·lectiva i gestió democràtica. Davant el capitalisme de plataforma, amb recursos tecnològics i financers globals, cal que el cooperativisme català afronti organitzadament el repte digital, amb plataformes compartides com a finestra relacional i comercial ("el Mercat Social digital") de l'ESS catalana.

Promoció econòmica i desenvolupament local cooperativista. La Generalitat de Catalunya ha impulsat noves polítiques públiques de promoció del cooperativisme, que recullen propostes forjades pel mateix moviment (Coòpolis, LabCoop, Labesoc o Sincrocoop). Un coneixement replicat i universalitzat pels catorze nodes de la Xarxa d'Ateneus Cooperatius, que acompanyen la creació de cooperatives i difonen el model en la societat (més de 12.000 persones en dos anys d'activitat), tasca imprescindible per al creixement del cooperativisme. Cal que totes les branques del moviment (federacions i Confederació), així com les mateixes cooperatives s'impliquin en els ateneus compartint expertesa, orientació estratègica i participant econòmicament en el seu cofinançament, per tal que a la naturalesa de servei públic s'hi sumi la dimensió

social i comunitària, i els ateneus esdevinguin *centres públic-cooperatius d'enfortiment socioeconòmic local i comarcal*.

R+DCoop. Quin és l'estat de la *recerca + desenvolupament* (+ I d'innovació tecnològica) en el cooperativisme català? De quins centres es disposa per millorar processos productius de bens, de prestació de serveis, de governança democràtica de les organitzacions o qualitat del treball? Quin pressupost de les cooperatives i federacions es destina a la recerca? Existeix un registre de patents cooperatives o, versió transformadora, un *commons de coneixement cooperatiu*? Publicacions especialitzades? Observatoris? Quina relació té el cooperativisme amb els centres universitaris? La recerca és imprescindible per sistematitzar el coneixement que genera la mateixa pràctica cooperativa i per generar nous coneixements aplicats ("desenvolupament"). Nous materials, productes o serveis, nous processos de treball i organització, noves cooperatives. Cal que des de la Confederació de Cooperatives, en relació amb els ateneus i centres de recerca socials i universitaris, s'aixoplugui l'R+DCoop.

La recent creació de cooperatives no sembla obeir a una resposta col·lectiva de les necessitats socials, sinó a les dificultats laborals i als marcs de significat que l'emprenedorisme ha imprès en les dinàmiques socials.

Formació.Coop. Un dels dèficits històrics del cooperativisme català, avui es fa formació cooperativa a l'ensenyament formal (primària i secundària, amb 110 *cooperatives d'alumnes* el 2018) i universitari, a partir de postgraus i/o especialitzacions com els estudis realitzats a Barcelona (XES-Emise+), Sabadell (UAB-Teler Cooperatiu), Mataró (Tecnocampus) o Lleida (UDL-Ponent Coopera). Aquests estudis -alguns aplegats en la Comissió de Formació de la XES i amb suport d'AraCoop i la Fundació Roca i Galés- requereixen de més coordinació per editar materials, compartir plataformes en línia, intercanviar metodologies, generar acreditacions o programes compartits. Manquen graus superiors en gestió i administració cooperativa, una escola de negocis cooperatius i doctorats. Els Fons d'Educació i Promoció Cooperatius d'empreses i entitats cooperatives han de jugar un paper important en la nova onada formativa de l'ESS.

Estratègia financera. El reconeixement de l'ESS com un àmbit propi dins d'una economia plural s'ha d'acompanyar d'un ampli aparell financer. Les finances ètiques i solidàries, finançador únic del 45% de les cooperatives catalanes, compten amb limitacions, en alguns casos operatives, i en altres, de manca de garanties per part dels projectes. Una estratègia d'extensió de l'ESS a Catalunya comporta disposar de finançament divers en el volum i en les formes. De la mà dels ateneus cooperatius, i com han fet alguns municipis amb Coop57 o FIARE, actuant com a garants i validadors, es pot donar suport a projectes de petita i mitjana dimensió, amb fórmules de garanties compartides que permeti ampliar el capital a l'abast. La diversificació del cooperativisme (energia verda, agroecologia, telecomunicacions, mobilitat, habitatge en cessió d'ús, logística sostenible) exigirà un accés al finançament que

Si el cooperativisme vol seguir sent una eina de transformació social, ha de convertir els reptes socials en reptes cooperatius.

avui no està a l'abast i que demana la implicació pública. Cal obrir l'Institut Català de Finances al finançament de l'ESS, en un pla integral de suport al finançament del teixit cooperatiu català. Combinant ajuts directes amb fórmules de garantia compartida, avals tècnics i de suport a les entitats del sistema de finances ètiques a través de convenis de col·laboració, es poden generar fórmules que permetin a l'ESS accedir a operacions que les finances ètiques avui no poden donar resposta. Amb la bancarització de les caixes d'estalvi es perdé la funció de retornar l'estalvi local en forma d'inversió local; avui és necessari que el desenvolupament local en termes de l'ESS pugui comptar amb un suport que reconegui la seva funció. Incloent-hi una hipotètica banca pública, calen mecanismes financers multinivell, imprescindibles per impulsar la transformació socioeconòmica.

Reptes socials, reptes cooperatius

El cooperativisme nasqué de la voluntat d'afrontar -de forma col·lectiva, autoorganitzada i democràtica- aspiracions i necessitats de les classes populars. No obstant això, la recent creació de cooperatives no sembla obeir a una resposta col·lectiva de les necessitats socials, sinó a les dificultats laborals i als marcs de significat que l'emprenedorisme ha imprès en les dinàmiques socials. Així, la majoria de noves cooperatives són microempreses (el 2017, les 166 creades tenien una mitjana de 4,22 sòcies i 55 eren de 2 sòcies) que cerquen autoocupació i realització professional. Essent una tendència comprensible per la precarització del mercat de treball, des del moviment s'ha de poder anar més enllà d'un "mercat lliure cooperatiu" i impulsar iniciatives a partir de l'anàlisi dels reptes socials i la planificació concertada. És suficient la resposta cooperativa a l'especulació, als desnonaments, a l'escalada de preus, a la gentrificació? Com s'afronta l'especialització turística de l'economia? Es poden dignificar les condicions de treball del sector, organitzant cooperativament les treballadores, generant un sector turístic socioambientalment responsable, plantejant alternatives cooperatives a AirBnB? Com s'afronta la transició ecològica? Com s'incorpora i reconeix les persones migrades en les cooperatives? Si el cooperativisme vol seguir sent una eina de transformació social, ha de convertir els reptes socials en reptes cooperatius. Cal una eina transversal, un *Congrés del Cooperativisme de Catalunya*, que interpel·li el conjunt del moviment i desplegui propostes mancomunades per la Catalunya Cooperativa del 2025.

Aquest article ha comptat amb la col·laboració d'Hernán Córdoba, de La Ciutat Invisible i Coòpolis BCN

GIROLAME

COOPERAR AMB CURA

L'Apòstrof

El sector de les cures i d'atenció a les persones és un dels que més cruament exemplifica les contradiccions d'un sistema econòmic capaç de generar molta riquesa material sense tenir en compte la sostenibilitat de la vida. Hi ha cooperatives que estan impugnant aquesta realitat resolent necessitats vitals, apoderant els col·lectius que presten serveis a les persones i incorporant els desitjos i les opinions d'aquestes.

*El 90% de les
persones que
fan tasques
domèstiques són
dones, més de la
meitat migrades;
prop d'un terç
treballa sense
contracte, la
seva cotització
màxima amb prou
feines supera
el salari mínim
professional i
no tenen dret a
cobrar atur.*

Són les 7 del matí d'un dia feiner a l'estació de ferrocarril de la plaça de Catalunya de Barcelona. A l'andana, moltes dones equatorianes, filipines, peruanes, etc., s'afanyen a pujar als vagons de les línies que les duren a la part alta de la ciutat per fer tasques de neteja, atendre gent gran i cuidar criatures. Són algunes de les 34.000 persones que es dediquen al sector de les cures remunerades, la immensa majoria dones, segons les últimes dades de l'Ajuntament d'aquesta ciutat.

Tal com sovint ens recorden alguns estudis, l'atenció a les persones és un dels sectors econòmics emergents en societats com la nostra, amb patrons demogràfics que tendeixen a l'envelliment de la població. Fent una radiografia ràpida, ens adonarem que es tracta d'un àmbit clarament feminitzat i on el drets laborals es respecten poc. Segons l'Organització Internacional del Treball (OIT) i la Unió Europea (UE), a l'Estat espanyol el 90% de les persones que fan tasques domèstiques són dones, el 50-60% de les quals són migrades. Globalment, el col·lectiu que s'hi dedica no es pot equiparar amb la resta de treballadores per compte aliè: prop d'un terç treballa sense contracte, la seva cotització màxima amb prou feines supera el salari mínim professional i no tenen dret a cobrar atur.

“És conegut que la primera feina que et permet tenir el permís de treball pertany a l'àmbit de les cures. Tota dona migrant sap que haurà de passar per aquesta mena de feina precària, és com una iniciació legitimada pel que fa a les desigualtats. Lamentablement, és una situació normalitzada a la societat d'acollida”, comentava recentment la coordinadora de l'Associació de Dones Migrants a Catalunya, Arelis Guaramato, en una entrevista a BTV.

Precarietat i empreses multiserveis

Tot això es produeix en un moment en què l'Estat del benestar s'ha anat aprimant en educació, salut i serveis socials. Alhora, s'han consolidat les empreses multiserveis, que s'aprofiten de les economies d'escala per gestionar grans plantilles, accedir a molts clients i guanyar les licitacions dels serveis d'atenció domiciliària externalitzats pels ajuntaments, que en la majoria de casos suposen partides pressupostàries molt importants. Dues d'aquestes corporacions són Clece, filial del grup ACS (Actividades de Construcción y Servicios) i Valoriza Servicios a la Dependencia, pertanyent a la constructora Sacyr. Segons Guaramato, aquestes companyies “diuen que tenen una visió social però, en realitat, el que fan és especular amb la força de treball i generar precarietat laboral”.

Deixant de banda la provisió de serveis públics per aquestes grans empreses, hi ha moltes tasques remunerades que es mouen en l'àmbit de l'economia submergida i moltes més que són assumides pràcticament

sempre per dones en l'àmbit domèstic, encara que gairebé mai no es quantifiquen en termes econòmics.

Experiències a quatre nivells

Des de l'economia social i solidària s'estan generant experiències en l'àmbit de les cures a diferents nivells. El primer seria la creació de cooperatives de treball, que permeten millorar les condicions laborals d'aquestes persones, visibilitzar la feina que fan i revaloritzar el treball de cures. El segon seria la creació d'entitats que compleixen les característiques que acabem d'esmentar i, a més, incorporen formalment en la governança les usuàries dels serveis gràcies a la creació de cooperatives de consum o associacions que tenen el barri com a àmbit d'actuació. El tercer nivell és la gestió indirecta de serveis municipals per part d'una entitat d'economia social i solidària, la qual cosa ja implica un canvi d'escala important. Finalment, hi ha experiències més recents de remunicipalització mitjançant estructures mixtes, amb cooperatives participades per ens locals. Aquest model ja s'està començant a aplicar a Arbúcies (La Selva).

Més que cures és una associació de treballadores, usuàries i familiars, i membres del barri del Poble-Sec que ofereix serveis de neteja de la llar, acompanyament a persones grans i cangurs per a la mainada.

Pel que fa al primer nivell, disposem de cooperatives de treball com **Aprop**, que presta serveis comunitaris d'atenció a la persona i a la llar, o **Trèvol**, amb més de trenta anys de trajectòria. Un dels projectes més recents en aquesta línia és **Mujeres Pa'lante**, cooperativa de treball constituïda el gener de 2018 a la ciutat de Barcelona i que està formada per deu sòcies. Bàsicament, ofereix tres serveis: càterin per a actes i empreses, servei d'atenció domiciliària a persones dependents i costura per arreglar tot tipus de peces de roba. Les arrels de la cooperativa no es poden desvincular de l'associació que du el mateix nom, un projecte d'acompanyament per a dones nouvingudes que ja té una dècada d'existència. De fet, totes les persones que en formem part procedeixen dels cursos que aquesta impartia. Leire Buitrago, una de les sòcies, explica que els serveis "estan enfocats a donar ajut a dones migrades que es troben en situació de vulnerabilitat o sense xarxa familiar. A llarg termini, també volem que puguin regularitzar la seva situació."

Barris que cuiden

En un segon nivell, hi ha altres experiències en barris que, a banda de cooperativitzar el factor treball, hi estan afegint un component comunitari. **Més que cures** neix d'una diagnosi realitzada per la xarxa Coope-rasec que va detectar la necessitat de treballar a l'entorn de les cures al barri barceloní del Poble-Sec i oferir serveis com neteja de la llar, acompanyament a persones grans i cangurs per a la mainada. En aquest cas, la forma jurídica adoptada ha estat la d'una associació que incorpora tots els grups d'interès: les persones que presten els serveis (deu

A3calles Cuidados és una cooperativa de consum que oferirà serveis de cures al districte madrileny de Vallecas a un preu/hora que permeti un intercanvi just i condicions laborals dignes.

dones entre 38 i 70 anys), les usuàries i els seus familiars i, finalment, la comunitat local. “Gràcies a aquesta iniciativa, tant les condicions laborals de les prestadores de serveis com les condicions psicosocials de les beneficiàries milloraran ostensiblement, trencant l’aïllament social per mitjà de la participació de la comunitat”, explica Anna Muñoz, que forma part de l’equip de Coòpolis que va acompanyar el projecte.

Un cop engegada l’associació, ara ha començat la segona fase, que consisteix a cercar persones usuàries dels serveis i gestionar l’espai de suport psicosocial col·lectiu. L’objectiu és anar detectant altres necessitats que es puguin col·lectivitzar a través de l’entitat. Altres projectes que treballen en clau semblant són **Propis i propers**, que presta serveis de proximitat per al veïnat de Sant Antoni, i **Anem per feina**, una Ong que desenvolupa una tasca d’intermediació sociolaboral justa al sector de les cures.

Un mar de cures a Vallecas

A Madrid també s’estan impulsant iniciatives innovadores en el marc del projecte d’emprenedoria col·lectiva Mares, que es desplegarà a la ciutat fins al 2019. Un dels seus fruits és **A3calles cuidados**, cooperativa de consum que oferirà serveis de cures al districte de Vallecas a un preu/hora que permeti un intercanvi just i condicions laborals dignes. El grup motor està format per persones amb necessitats de cures i neteja al seu domicili, famílies amb criatures que necessiten un acompanyament puntual i famílies que cerquen unes cures més intenses perquè tenen diverses persones dependents a casa. “La proximitat és un dels eixos vertebradors del projecte, per això de moment només oferirem serveis a Vallecas. Això, a les persones que formen part de la cooperativa, els aporta tranquil·litat i capacitat de generar xarxes de confiança al barri”, destaca Paula Moreno, membre de l’equip dinamitzador de la cooperativa.

Els serveis esmentats només s’oferiran per paquets d’hores que les persones usuàries podran distribuir com vulguin, mentre que la feina d’atenció domiciliària i de neteja tindran el mateix valor (s’ha de tenir en compte que, actualment, el mercat fixa un preu més alt per a les tasques de neteja). A3calles també contractarà serveis a cooperatives de treball del sector que ja estan funcionant però que encara tenen poc volum de negoci, i que formen part d’un grup impulsor ampliat juntament amb altres entitats del barri, com la cooperativa **Abierto hasta al amanecer**.

ESS, municipalització i cooperativització

Per que fa al tercer nivell, a Catalunya tenim més d’un centenar de cooperatives adherides a la Sectorial d’Iniciativa Social de la FCTC (**Delta, Doble Via, Eduvic, Encís, Moltacte, TEB, Xarxa Gedi, Suara...**), que

gestionen per concurs públic equipaments com llars d'infants, casals de joves i centres per a la gent gran. Un dels problemes amb què topen aquestes entitats del tercer sector és que, com hem vist abans, a les licitacions han de competir en preus amb multinacionals, amb el perill de perdre el concurs o haver de presentar una oferta tan barata que empitjori la qualitat del servei i/o les condicions laborals de les plantilles. Per revertir-ho, des de fa uns anys s'està promovent la incorporació de clàusules socials a les licitacions, però no n'hi ha prou. De fet, el tercer sector social demana a la Generalitat que els serveis d'atenció a les persones no es cobreixin amb licitacions públiques sinó a través d'un marc de relació estable a través de l'acció concertada, per garantir la qualitat del servei i la protecció dels drets socials.

En quart lloc, a escala municipal, trobem la **cooperativa pública de gestió de serveis a les persones d'Arbúcies** enfocada a ampliar el servei d'ajut a domicili (SAD) i crear un centre de dia públic. El SAD actual es va municipalitzar l'any 2015 i la gestió es va cedir a una cooperativa, mentre que el nou equipament atindrà la població d'Arbúcies i la dels nuclis del voltant. El projecte, que és un dels 56 projectes singulars del programa Aracoop, parteix d'un estudi previ que va detectar que una de les principals necessitats d'aquesta població de 6.400 habitants era combatre la depressió i la solitud entre la gent gran.

Per acabar, durant els últims anys alguns municipis han començat a recuperar serveis públics que havien estat privatitzats, com per exemple d'aigua, serveis de neteja i, en l'àmbit de les cures, escoles bressol. Això ha fet aflorar un debat a l'entorn de la remunicipalització de serveis públics i sobre quina és la millor fórmula per combinar qualitat, eficiència, drets laborals, participació de les usuàries i rendició de comptes, entre altres criteris.¹

En tot aquest context, on se situen les experiències d'ESS exposades? Com a mínim, des de la perspectiva de les persones que presten els serveis, han demostrat potencial per visibilitzar col·lectius exclosos i avançar en drets laborals. D'altra banda, estan posant sobre la taula models de gestió de les cures arrelats a la comunitat i amb la participació d'usuàries, cuidadores i familiars. I, des d'un punt de vista més ideològic, partint de les economies feministes estan fomentant una visió de l'economia que integra les tasques reproductives al mateix nivell que les productives.

1: Podeu veure els articles publicats a Nexa, "Cooperació publicoprivada i economia social; més enllà de la contractació de serveis" de Joan Segarra al número 35, de gener de 2015, i "Serveis al poble", de Jordi Garcia Jané, al número 41, de desembre de 2017.

GSEF BILBAO 2018, TEIXIR ALIANCES, CONSTRUIR EL FUTUR

Jaume Oller

L'octubre de 2018, Bilbao va acollir la quarta edició del Global Social Economy Forum, esdeveniment que s'està convertint en la referència mundial de trobada i debat de l'economia social i dels agents que la promouen. Acol·lits per la reconeguda mundialment economia social i cooperativa basca, l'esdeveniment va reunir més de 1.700 representants de cooperatives i de l'economia social i solidària, a més de responsables públics, de més de 84 països.

Durant tres dies intensos de conferències, sessions de treball i espais de *networking*, el fòrum va acabar generant una declaració conjunta que aposta decididament pel desenvolupament econòmic al servei de les persones i el planeta, sense deixar a ningú enrere. Es fonamenta en els principis de democràcia, justícia social, solidaritat, diversitat i pau.

Basada en la Declaració de Montreal del 2016, fòrum global que es va celebrar prèviament al de Bilbao, la declaració d'aquest any va proposar un seguit d'aspectes als quals es comprometien els representants d'organitzacions de l'economia social i cooperativa, governs locals i regionals, xarxes i altres entitats col·laboradores.

La declaració

Els principals aspectes declarats els podem llegir també en la nostra clau territorial:

- Continuar en la co-construcció i el co-desenvolupament de polítiques públiques i confirmar el paper fonamental que cadascuna de nosaltres desenvolupem en la superació dels principals reptes als quals s'enfronten les nostres ciutats i comunitats.

En aquest sentit, a Catalunya seguim apostant per la co-construcció de polítiques de país transformadores com, per exemple, els ateneus cooperatius, dissenyats i avaluats amb les federacions representatives del sector i implementats pels actors de l'economia social i cooperativa. També apostem per una Xarxa de Municipis per l'Economia Social i Cooperativa que generi mecanismes de co-construcció i seguiment de polítiques públiques locals de foment de l'economia social i cooperativa.

- Donar prioritat i seguir amb els nostres esforços per donar suport i finançar processos i fòrums que permetin recopilar i coordinar l'input rebut des de la societat civil.

Des d'aquesta vessant, la Federació de Cooperatives de Treball de Catalunya, juntament amb altres xarxes de l'economia social catalana i amb el suport de projectes com els ateneus cooperatius, vol acostar-se a la realitat territorial per extreure'n les necessitats i prioritats que s'hauran d'abordar en el marc del foment i l'enfortiment de l'economia social i cooperativa.

- Reconèixer i donar suport a feines d'investigació que identifiquin les necessitats i experiències de les entitats de l'economia social i mesurin el seu impacte, amb la finalitat d'ampliar el coneixement dels agents a tots els nivells, així com donar suport a la disseminació de les millors pràctiques.

En el cas de les federacions de l'economia social i cooperativa catalana s'està treballant en la creació d'un observatori que permeti oferir dades sectorials de qualitat i que siguin la base per a implicar centres educatius i persones interessades en la generació de coneixement rellevant.

- Advocar perquè els estats membres sol·licitin una resolució de les Nacions Unides sobre l'economia social.

Cal que la potencialitat de la marca Catalunya i Barcelona al món siguin utilitzades també per al foment de l'economia social.

La declaració de Bilbao aposta decididament pel desenvolupament econòmic al servei de les persones i el planeta, sense deixar a ningú enrere.

- Seguir col·laborant en el desenvolupament de vincles entre territoris (urbans i rurals) i treballar per aconseguir més coherència en les polítiques a tots els nivells (local, regional, nacional i internacional).

Des del sector de l'economia social i cooperativa catalana i des de les seves entitats representatives s'està treballant de forma clara per enfortir el sector en tots els territoris del país. Destaca, per exemple, l'eix territorial que s'ha constituït en el marc de la Federació de Cooperatives de Treball de Catalunya per tal d'apropar aquesta entitat i estendre el cooperativisme a tots els racons de Catalunya. En l'àmbit públic, destaca la posada en marxa de 14 ateneus cooperatius per part de la Generalitat de Catalunya, que promouen l'economia social a tot el territori

- Mobilitzar finances ètiques, alternatives i solidaries, a més de destinar estalvis locals de suport al desenvolupament posterior de l'economia social.

L'economia social i cooperativa catalana treballa per enfortir el sector en tots els territoris del país; una mostra d'això és l'eix territorial constituït en el marc de la Federació de Cooperatives de Treball de Catalunya.

Des de la realitat catalana trobem, des de fa anys, una realitat financera alternativa i solidària que va des de la banca cooperativa que representen Fiare, Caixa Guissona, Caixa Enginyers o Laboral Kutxa (antiga Caja Laboral), entre d'altres, a entitats referents i cabdals per al desenvolupament de l'ESS, com Coop57 o altres realitats de finançament com Gicoop.

En aquest marc de pluralitat en les finances alternatives, des de la Fundació Seira s'ha treballat, en els darrers anys, amb la voluntat de promocionar aquest model financer i apropar-lo cada cop més a la realitat de l'ESS i de les entitats locals. Una bona mostra d'això és el recent acord entre l'Ajuntament de Mataró, la Fundació Seira i el Coop57 per crear un fons que faciliti el finançament de nous projectes d'economia social al municipi de Mataró o la creació d'un fons de crèdit municipal a Barcelona de la mà de l'Ajuntament, Coop57 i FIARE per finançar nous projectes i empreses d'economia social i solidària

- Millorar les pràctiques mediambientals per aconseguir més transparència en els circuits de producció-consum, amb la finalitat de generar una transició necessària, ecològica i justa.

Aquesta voluntat de transformació mediambiental és i ha de ser un pilar també a Catalunya. L'elevada presència del cooperativisme agrícola al nostre territori, conjugat amb el cooperativisme de treball i el cooperativisme de consum, pot ser un pilar de transformació dels circuits de producció-consum per oferir una cadena de valor cooperativa que sigui la base de la necessària transformació del model alimentari.

Espai de trobada

Més enllà del manifest, el Fòrum també va ser un espai de trobada per a molts integrants de l'economia social i cooperativa catalana amb la participació d'una nodrida delegació catalana. Una delegació formada per una àmplia representació del teixit cooperatiu en la figura de moltes cooperativistes i de les seves federacions, representants de la Generalitat de Catalunya amb els ateneus cooperatius al capdavant, o representants del municipalisme amb l'Ajuntament de Barcelona i el seu comissionat al capdavant. Aquesta àmplia representació catalana va permetre posar en relleu la importància de l'economia social, i especialment del cooperativisme al nostre país, i va visibilitzar el treball conjunt que s'està realitzant entre el sector, les entitats representatives i les diferents administracions públiques.

El GSEF Bilbao 2018 va ser, per tant, un espai que, allunyat del dia a dia i amb perspectiva de futur, va permetre seguir teixint aliances entre els diferents actors en l'àmbit català i entre aquests i actors provinents de tota la resta del món. Una injecció més d'energia per veure que l'economia social i cooperativa és una realitat i una alternativa cada cop més rellevant a tot el món.

CAP A UNA ECONOMIA DE PLATAFORMA COL·LABORATIVA

Mayo Fuster Morell i Ricard Espelt*

Actualment, ens trobem en plena expansió de l'economia de plataforma. El seu impacte és transversal a tots els sectors productius. De totes maneres, al mateix temps que les plataformes digitals —en tant que infraestructura que permet la interacció distribuïda— han generat grans expectatives per a un desenvolupament social, econòmic i ambiental més sostenible, també s'han convertit en nous models d'extracció capitalista.

Amb vista a poder diferenciar els models d'economia de plataforma, l'estudi de les qualitats democràtiques, és a dir, la governança, el model econòmic, les polítiques tecnològiques i de coneixement i la responsabilitat social i l'impacte de les plataformes (Fuster i Espelt, 2018) ens permet distingir entre aquelles que es configuren com a comuns digitals —com la Wikipedia—, les extractives capitalistes (unicorns) —com Airbnb i Uber— i les que han aparegut més recentment, a partir dels principis cooperativistes, que promouen un nou cooperativisme de plataforma —com Som Mobilitat— (Fuster, 2016).

* Mayo Fuster Morell és la investigadora principal de Dimmons a l'IN3, Internet Interdisciplinary Institute de la Universitat Oberta de Catalunya. Ricard Espelt és investigador postdoc de Dimmons a l'IN3, Internet Interdisciplinary Institute de la Universitat Oberta de Catalunya.

Figura 1. Estrella de les qualitats democràtiques de l'economia de plataforma col·laborativa.

Malgrat aquesta caracterització general, no ens trobem en un escenari de blocs tancats i immòbils. Ben al contrari, els resultats de la recerca que hem realitzat a Dimmons (2018) ens indiquen que, a partir de la caracterització d'aquests tres grans models, sorgeixen projectes que proposen models híbrids. Al mateix temps observem com algunes iniciatives transiten d'un model a un altre. Serveixi d'exemple el cas de Couchsurfing que, nascuda l'any 2004 sense ànim de lucre, transita l'any 2011 cap a un entorn més capitalista. O al contrari, el cas de la Wikipedia, amb un model corporatiu que transita cap a un model de fundació democràtica i procomú per poder assegurar la seva continuïtat.

Per aquest motiu, és important tenir un instrument que permeti una anàlisi amb el focus en les pràctiques, rigorós i holístic, dels elements que s'estructuren al voltant de l'economia de plataforma.

Figura 2. El llibre "Sharing Cities: A worldwide cities overview on platform economy policies with a focus on Barcelona" (Ciutats col·laboratives: Una prospectiva global de polítiques en economia de plataforma amb el focus a Barcelona) recull els resultats de les investigacions realitzades per Dimmons sobre les polítiques públiques que fomenten l'economia de plataforma arran del món i al voltant de les qualitats democràtiques de l'economia de plataforma col·laborativa a Barcelona.

De les iniciatives pioneres a la construcció d'un ecosistema

En aquest context i en l'entrada del segle XXI, a Catalunya han sorgit iniciatives que es configuren al voltant de les qualitats democràtiques de l'economia de plataforma. Des de projectes amb llarg recorregut i reconeixement, com Guifi.net (2004) en el cas de la generació de tecnologia

Dins els models d'economia de plataforma, ens permet distingir entre aquelles que es configuren com a comuns digitals, les extractives capitalistes (unicorns) i les que promouen un nou cooperativisme de plataforma.

lliure, i la Viquipèdia (2001) en el del coneixement obert —segona al món en aparèixer després de l'anglesa—, a iniciatives com Mensakas (2018) en resposta a la precarietat provocada per plataformes com Deliveroo o Glovo.

Si explorem per àmbits, podem identificar casos que, dia a dia, escalen el seu impacte en tots els àmbits. L'estudi identifica 25 àrees d'activitat on l'economia de plataforma hi és present. Així, Som Mobilitat, amb més de mil persones associades, sis grups locals constituïts i una vintena que s'estan activant o treballant per activar serveis, constitueix una alternativa de mobilitat responsable. Per la seva banda, Katuma en l'àmbit del cooperativisme agroecològic, permet l'articulació entre productores i cooperatives de consum. Actualment, 65 productors i 48 grups i cooperatives de consum agroecològic estan registrades. Tant Som Mobilitat com Katuma són plataformes que vinculen les seves comunitats en la governança, afavorint el creixement del mercat social i a partir dels principis cooperatius i dels comuns digitals.

Figura 3. La cimera va ser un reflex també d'aquesta lògica amb la participació d'una pluralitat d'actors.

La cocreació de polítiques públiques per una economia de plataforma col·laborativa

L'articulació entre els projectes sorgits des de la societat civil, les administracions públiques, el desenvolupament de nous marcs de recerca-acció i les iniciatives empresarials són la palanca per configurar un ecosistema de cocreació col·laboratiu al voltant de les polítiques públiques en economia de plataforma. Aquesta quàdruple hèlix d'agents —amb diferents aproximacions i interessos— facilita una mirada holística sobre el tema i la sinergia entre els rols i recursos que pot aportar cada agent al conjunt de l'ecosistema.

Models de sostenibilitat econòmica de les plataformes i el rol de les administracions

Tant Som Mobilitat com Katuma són plataformes que vinculen les seves comunitats en la governança, afavorint el creixement del mercat social i a partir dels principis cooperatius i dels comuns digitals.

En un entorn de gran varietat de fórmules de finançament (Figura 4), les polítiques públiques juguen un rol important, especialment en les iniciatives que tenen una aproximació més procomú. Per exemple, a Barcelona és clau l'impuls municipal del programa de formació La Comunicadora o la campanya de cofinançament Conjuntament en la promoció de projectes d'emprenedoria que es configuren fonamentats en el cooperativisme de plataforma. Així mateix, s'observa que, mentre que alguns models emergents de finançament (com ara el microfinançament), tenen un bon nivell d'ús, els models tradicionals (crèdits bancaris o quotes, per exemple) tenen poca expansió en l'àmbit econòmic de l'economia de plataforma. La recerca també mostra que les aportacions no remunerades i les tasques voluntàries són un element essencial en la sostenibilitat dels projectes, per la qual cosa la creació de comunitats de suport a l'entorn de projectes esdevé un element clau que no es mobilitza a partir de transaccions econòmiques.

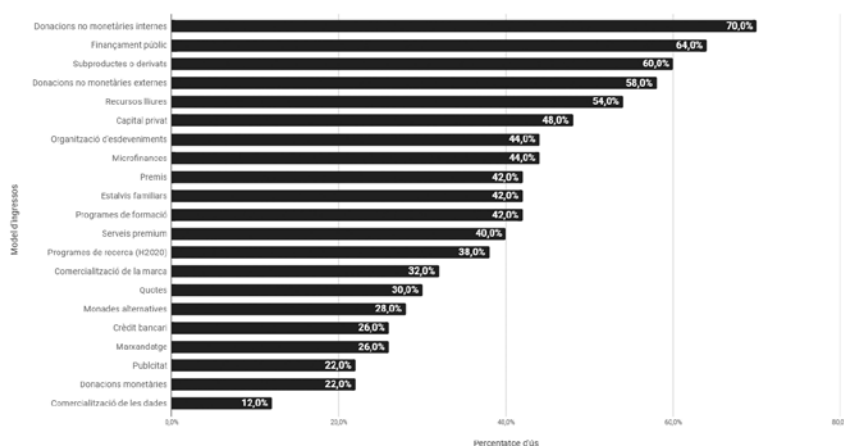

Figura 4. Tipologia i percentatge d'ús de les diferents tipologies de finançament de l'economia de plataforma (n = 100).

La creació d'un marc de polítiques públiques que permeti un desenvolupament de l'economia de plataforma col·laborativa ha d'afavorir l'escalabilitat de models econòmics més justos i democràtics.

Per tant, la cocreació de polítiques públiques permet generar un marc per a l'expansió del cooperativisme de plataforma amb la participació de tots els agents econòmics, socials i polítics.

Sharing Cities Summit 2018: un compromís i un marc de treball col·laboratiu

A l'hora de valorar l'impacte de l'economia de plataforma hem de ser conscients de la dimensió global que permet el seu creixement. Al mateix temps, les ciutats, que són el principal focus de desenvolupament d'aquest nou model econòmic, també són les que reben els impactes dels models més disruptius, mentre tenen limitacions a l'hora de regular i promoure un model d'economia de plataforma positiu.

En aquest context i a partir del pòsit de les cimeres precedents portades a terme a Amsterdam (2016) i Nova York (2018), la Sharing Cities Summit de Barcelona —celebrada el passat mes de novembre i coorganitzada entre l'Ajuntament de Barcelona i el grup Dimmons de la UOC, amb un seguit de col·laboracions amb altres actors— va concentrar 50 ciutats d'arreu del món i va tindre com a resultat una declaració conjunta de principis per preservar al voltant de les ciutats col·laboratives i la creació d'un pla de treball entre les ciutats per fer prevaldre aquests principis (Sharing Cities Summit Barcelona, 2018).

La declaració incideix en elements fonamentals com la diferenciació entre els diversos models de plataformes als quals ens hem referit prèviament, les possibilitats per a la promoció econòmica i l'ocupació sense precarització laboral, la inclusió, la prevenció pública sobre la salut i la seguretat de la ciutadania, la responsabilitat sobre l'impacte mediambiental, la demanda de sobirania en la presa de decisions sobre el model d'economia de plataforma, la preservació dels drets digitals de la ciutadania i dels seus interessos generals.

Per tal de donar continuïtat a aquests principis, l'Ajuntament de Barcelona ha generat un grup de treball que ha de permetre aprofundir en un marc de col·laboració entre ciutats en termes de regulació i negociació amb grans plataformes que generen impactes disruptius a la ciutat; identificar polítiques de promoció i ocupació que permetin crear un programa internacional per connectar el món del treball a aquest àmbit; i identificar dades, coneixements, polítiques i recursos tecnològics per compartir una plataforma comuna entre ciutats, entre d'altres. El pla de col·laboració entre ciutats tindrà la seva seu al centre InnoBa de Barcelona.

En definitiva, la creació d'un marc de polítiques públiques que permeti un desenvolupament de l'economia de plataforma col·laborativa

ha d'afavorir l'escalabilitat de models econòmics més justos i democràtics. La configuració d'aquest nou paradigma s'ha de fomentar d'acord amb les qualitats democràtiques que haurien de regir les plataformes digitals i amb la participació de governs, societat civil, organitzacions empresarials i centres de recerca. La declaració signada a Barcelona i el grup de treball resultant ha de donar recorregut a la voluntat de potenciar una economia de plataforma col·laborativa, i crear un front comú de defensa dels procomuns de la ciutat, com ara el dret a l'habitatge o la qualitat de l'aire, enfront dels models agressius que no respecten ni s'alineen amb el dret a la ciutat.

Bibliografia

- Fernández, A. i Miró, I. (2016). «L'Economia Social i Solidària a Barcelona». Barcelona: La ciutat invisible. En línia: http://www.laciutatinvisible.coop/wp-content/uploads/2016/02/essb_def3.pdf
- Espelt, R. & Fuster, M. (2018). "Barcelona sharing ecosystem: Analysis of 100 platforms and 10 paradigmatic cases". A *Sharing Cities A worldwide cities overview on platform economy policies with a focus on Barcelona*. Fuster Morell, M. (Ed.). ISBN: 978-84-945106-9-4. Barcelona: Sehen - Editorial UOC. En línia: <http://www.share.barcelona/book/>
- Fuster, M. et al. (2017). «Analytical framework of the democratic and procommons qualities of collaborative economy organizations». Decode project. En línia: <https://www.decodeproject.eu/publications/multidisciplinary-framework-commons-collaborative-economy>
- Fuster, M., (2016). "Cooperativisme de plataforma: remoure l'economia col·laborativa per a un futur sostenible". *Nexe, Quaderns d'Autogestió i Economia Cooperativa*, núm. 39. Barcelona, Federació de Cooperatives de Treball de Catalunya. En línia: <http://nexe.coop/cooperativisme-de-plataforma-regirar-leconomia-col%C2%B7laborativa-per-a-un-futur-sostenible/>
- Sharing Cities Summit Barcelona (2018). *Common Declaration of principles and commitments for Sharing Cities*. En línia: <http://www.share.barcelona/declaration/>
- Chaves, R. (2008), *La economía social en la Unión Europea*. Madrid, Ediciones HOAC.

LES TENSIONS IDEOLÒGIQUES EN LA PRÀCTICA DEL COOPERATIVISME

Georgina Rosell Bellot

El cooperativisme es relaciona amb les **altres economies** que busquen unes lògiques alternatives a les de l'economia imperant. Així, quan parlem **d'economia social i solidària** ens referim a les iniciatives socioeconòmiques que posen la vida de les persones al centre, fent que les necessitats de les persones i l'objectiu social prevalguin per sobre del capital. (1: Fernández i Miró, 2016)¹

La pròpia definició del cooperativisme, les lògiques alternatives en què es basa, els principis cooperatius compartits segons l'Aliança Cooperativa Internacional² i el seu origen i història, ens porten a considerar que és important destacar la dimensió ideològica de les cooperatives. **Però sempre és possible portar a la pràctica aquests valors ideològics?**

1 Fernández, A. i Miró, I. (2016). *L'economia social i solidària a Barcelona*. Barcelona: La Ciutat Invisible.

Estan a l'ordre del dia les diverses tensions que està experimentant el cooperativisme: en les petites converses del dia a dia, en els mitjans de comunicació alternatius, en xerrades com la de la Fira d'Economia Solidària de Catalunya on s'utilitzen conceptes conflictius com “la bombolla de l'economia social i solidària”... Tensions que es caracteritzen pel xoc entre els principis ideològics cooperatius i la seva pràctica quotidiana.

S'ha de tenir en compte que el cooperativisme no viu en una illa deserta, conviu en un sistema capitalista i patriarcal, que genera influències externes que també perjudiquen la coherència entre ideologia i pràctica. Tot i això, les tensions de què parlem aquí s'emmarquen en allò que no es veu, en aquells conflictes interns dins les mateixes cooperatives, i que també influeixen en la seva actitud transformadora.

La recerca: desemmascarar les tensions internes del cooperativisme

La recerca realitzada **té l'objectiu d'analitzar les principals tensions ideològiques que existeixen en el cooperativisme a Barcelona i les seves implicacions en la pràctica quotidiana.** Acotem el marc de focalització a les cooperatives de la capital catalana i identifiquem les problemàtiques que s'estan vivint per tal d'iniciar les primeres passes cap a la millora de les pràctiques de les cooperatives.

Així doncs, el que es pretén desemmascarar són les tensions ideològiques enteses com aquelles contradiccions en un mateix sistema de creences rellevants per a l'organització, manteniment i legitimació, o bé per al socavament i deslegitimació, de les relacions de poder que sostenen l'ordre social i que tenen una implicació a la pràctica i la vida social i personal de les persones que en formen part.

És important entendre que l'objectiu de la recerca va agafada de la mà d'idees com la de David Harvey (2014) que expressen com “les contradiccions no són sempre perjudicials, poden constituir una font de canvi social i personal del qual la gent surti molt millor que abans” (p. 19)². I que, per tant, desemmascarar tensions, conèixer i tenir consciència dels dilemes que les construeixen, pot portar a conflictes i a processos d'autocrítica que sovint ens generen incomoditats. Però detectar-les i posar-les sobre la taula fomentant el diàleg i la lliure expressió, és el que farà comprendre-les i atendre-les col·lectivament, **com a font de millora per seguir el camí cap a ser una veritable alternativa i de transformació del sistema capitalista.**

2 Harvey, D. (2014). *Diecisiete contradicciones y el fin del capitalismo*. IAEN: Ecuador.

Desemmascarar tensions, conèixer i tenir consciència dels dilemes que les construeixen, pot portar a conflictes i a processos d'autocrítica que sovint ens generen incomoditats, però són una font de millora per seguir el camí cap a ser una veritable alternativa i de transformació del sistema capitalista.

Per aconseguir els objectius de la recerca, es van entrevistar un total d'11 persones, 5 dones i 6 homes, entre 25 i 45 anys, treballadores en una diversitat de cooperatives de Barcelona. De fet, es va tenir en compte entrevistar a cooperatives de diferents àmbits de dedicació, temps d'existència i dimensions. A més d'entrevistar persones amb diversos rols dins de la cooperativa, és a dir, sòcies-treballadores o col·laboradores, treballadores contractades i participants voluntàries.

*La intercooperació
és només un
intercanvi de
targetes, un
comprar i vendre
serveis entre
nosaltres?*

A través d'una anàlisi qualitativa temàtica i del discurs, es van explorar, en una primera fase, els significats del cooperativisme segons les persones participants. Aquesta base de coneixements permetia saber quin era el punt de partida de cadascuna i, així, poder analitzar les tensions amb rellevància ideològica dins del cooperativisme i quines implicacions tenen a la pràctica quotidiana.

Els resultats de la recerca: els significats del cooperativisme i les tensions ideològiques

Pel que fa a l'anàlisi dels significats del cooperativisme, les persones participants entenen el concepte i el descriuen de manera semblant a la versió oficial i generalitzada: un projecte socioempresarial caracteritzat per uns valors i principis ideològics, que permet ser una resposta a necessitats col·lectives, mitjançant la reapropiació del treball i de les condicions de vida. Els principis generals expressats són la gestió democràtica; la garantia de participació de les persones de la cooperativa, l'horitzontalitat, l'autonomia i l'autogestió. També és una eina per al desenvolupament personal i professional, la intercooperació, l'interès per la comunitat i, a més, amb valors de l'economia feminista. Així doncs, representa una eina que posa les persones al centre i per sobre del capital.

Ara bé, quan es va seguir amb l'anàlisi temàtica del discurs de les participants, es van poder identificar totes aquelles tensions rellevants ideològicament i que no quadren amb les lògiques expressades en els significats. Aquestes són les següents:

Cooperativisme amb pocs cooperativistes, que representa l'expressada falta de cultura cooperativa entre les persones que participen en el cooperativisme, i que tenyeix i promou l'existència de les altres tensions ideològiques.

Democràcia interna irreal que demostra com la gestió democràtica entre els socis de la cooperativa –un dels principis cooperatius– té complicacions a causa de dilemes com si la democràcia és o no compatible amb l'eficiència i la prioritització d'aquest valor, i pels rols de poder que s'emmaskaren.

Sorgeix la pregunta sobre si s'està fent un cooperativisme per a tothom, per a la transformació social de tota la societat, o només per a qui té un capital social, cultural, de temps i econòmic de base.

Les persones al centre però sense cures, és a dir, són iniciatives que posen les persones al centre però moltes vegades no es deixen espais de cura per les que hi participen, ja que costa encaixar el dilema entre les necessitats individuals o personals i les del projecte col·lectiu.

Reapropiació del treball per l'autoexplotació. El cooperativisme té els seus inicis en el moviment obrer per tal de millorar les seves condicions laborals, personals i de vida. Tot i això, s'ha expressat un consens sobre l'existència de l'autoexplotació, ja que es realitzen exigències personals extremes per tal d'aconseguir el bé del projecte. Serveix d'exemple la dedicació d'una quantitat d'hores abusiva sense un sou just i la falta de moments de desconexió laboral. És a dir, condicions laborals que no són acceptables. I igualment es reobre el dilema de l'eficiència, pel fet que criteris de benestar laboral i social poden comportar un desavantatge competitiu dins del mercat, la qual cosa fa perdre de vista els principals valors cooperativistes.

Horitzontalitat jerarquizada, que fa referència en com es desmunta el principi d'horitzontalitat del model d'organització de les cooperatives en el moment que s'expressen els rols de poder dins d'aquestes. S'han expressat rols de poder per desigualtat de coneixements, pels nivells d'implicació, per qüestions de temps o antiguitat dins de la cooperativa, per les diverses posicions (per exemple, com a soci o treballador contractat), per edat i per qüestions de gènere. I s'enceta un debat ple de dilemes sobre els lideratges.

Promoció del feminisme amb desigualtats de gènere. El cooperativisme és un model d'organització del treball que apunta cap a la igualtat de les persones, però, com es comenta, existeixen desigualtats de gènere en la distribució de les tasques internes, i en la conciliació dels temps personal, laboral, comunitari i familiar. És a dir, des del cooperativisme es promou el feminisme cap enfora, però no hi ha tants espais de promoció cap endins de la pròpia organització. A més, s'afegeix el dilema sobre si l'únic que és promou i es vol arribar és a un feminisme de la igualtat (propri de la primera onada del moviment) o anar més enllà, incorporant en els discursos el concepte d'economia feminista, amb una mirada més integral i crítica del sistema capitalista i heteropatriarcal.

Intercooperació competitiva. La intercooperació és un altre principi ideològic poc existent en el cooperativisme. De fet, fins i tot s'expressen dinàmiques competitives entre cooperatives per la preocupació sobre la sostenibilitat econòmica. I s'afegeix la diversitat de significats i la confusió ideològica del que s'entén per intercooperació: és només un intercanvi de targetes, un comprar i vendre serveis entre nosaltres? Això

crea una altra tensió ideològica en el moment d'aplicar aquesta lògica cooperativa a la pràctica.

Arrelament desubicat al territori, amb una inexistència d'interès pel territori per part de les cooperatives o l'existència a través d'una mirada més en clau de cooperatives com a consumidores i no com a agents proactius i recursos en, del i per al territori.

Exclusió social per resoldre necessitats col·lectives. El cooperativisme s'entén com una manera de resoldre necessitats col·lectives. Tot i amb això, l'accés a aquesta alternativa socioeconòmica és limitat. Les persones participants expressen que no s'arriba a persones amb risc d'exclusió social. A més, és complicat sortir del cercle d'amistats a l'hora d'integrar més persones a la cooperativa. Per tant, sorgeix la pregunta sobre si s'està fent un cooperativisme per a tothom, per a la transformació social de tota la societat, o només per a qui té un capital social, cultural, de temps i econòmic de base. En aquest sentit, també sorgeixen dilemes que creen tensions entre "cooperativisme amb dinàmiques assistencialistes" o un "cooperativisme amb dinàmiques d'apoderament per a tothom".

*Moltes vegades
les cooperatives
no consumeixen
o participen dins
del mercat social,
sinó que ho
continuen fent tant
individualment
com
col·lectivament
dins del mercat
capitalista.*

Autogestió subvencionada. Les cooperatives s'han entès com una eina per crear mecanismes d'autogestió, d'autonomia, i per crear les pròpies normes de funcionament, un espai de ciutadania activa i organitzada horitzontalment, tal com mostrava l'anàlisi temàtica dels significats del cooperativisme. Però tot això es dilueix quan s'hi suma l'administració, que és present en el finançament de projectes de varies cooperatives, ja que sorgeixen conflictes com els rols de poder que arriba a exercir; per exemple, a l'hora de marcar els ritmes, temps i dinàmiques de treball dins dels projectes cooperatius. A més, també hi ha una dependència al suport econòmic institucional i, d'aquesta manera, s'expressen dilemes sobre si l'administració pública ha de ser-hi present o no, i en cas afirmatiu, com ha de ser la seva facilitació o suport. Aquests dilemes plantegen tensions ideològiques, ja històriques, entre cooperativisme des del reformisme o cooperativisme des de l'anarquisme, i el ventall de possibilitats entre les idees contra-oposades.

Ser mercat social sense fer mercat social. Aquest tipus de mercat és una estratègia per crear una circulació econòmica alternativa i coherent amb els valors cooperatius. Però les cooperatives, malgrat ser considerades mercat social pel simple fet de ser cooperativa, moltes vegades no consumeixen o participen dins del mercat social, sinó que ho continuen fent tant individualment com col·lectivament dins del mercat capitalista.

Cooperar és assecar els moviments socials. El cooperativisme sembla ser comprès com un activisme social des del teu propi espai laboral, fet que provoca un buidatge de l'activisme social des del carrer. Tal com expressaven les persones participants, existeix un dilema entre haver prioritzat l'activisme des del fet de treballar en una cooperativa i seguir donant-li importància a l'activisme dels moviments socials, sense que això últim sigui compatible amb el que s'ha prioritzat. Aquests fets creen debats sobre si, quan parlem de cooperativisme, estem prioritzant i promovent només un “activisme laboral” o un “activisme social global”, i en conseqüència si tenim o no pràctiques contradictòries amb les lògiques cooperatives. És, en aquest punt, quan s'afegeix la tensió entre “mobilitzar” o “pacificar” com a objectius i conseqüències del cooperativisme.

Visió compartida però respectant la diversitat. Finalment, també sorgeix el dilema, més enllà de les tensions ideològiques, sobre si el camí és anar cap a una visió compartida i comuna sobre les lògiques cooperativistes o hem de saber gestionar i acollir la diversitat de mirades, perspectives i dinàmiques. En definitiva, si la diversitat d'idees dins del cooperativisme és conflicte o bé enriquiment.

Conclusions: conèixer, comprendre i atendre els conflictes col·lectivament

Les persones participants han expressat conflictes a l'entorn de: 1) com fer efectiva la democràcia interna, la igualtat entre persones i l'equilibri entre rols de poder i lideratge; 2) les condicions laborals, tot qualificant-les d'autoexplotació; i 3) la priorització de l'eficiència per sobre del benestar personal, fent que sigui complicada la compatibilitat entre les necessitats individuals i les del projecte col·lectiu.

Així doncs, explorar les tensions internes ens aporta una font de coneixement profund sobre els nostres processos i obre les portes a aprendre a gestionar la diversitat i a buscar nous escenaris, noves utopies i nous horitzons. D'aquesta manera, s'ha presentat el primer pas per a un possible procés on puguem parlar sobre les problemàtiques identificades i generar espais de reflexió i construcció col·lectiva per donar-hi resposta.

Cal seguir creant, vivint i lluitant per una alternativa sòlida, allunyada de ser com una bombolla d'aire, d'essència i ideologia diluïda, que si punxes, desapareix. Perquè sabem i és clar i indiscutible que som llambordes, l'alternativa per construir un nou món.³

3 Idea extreta del lema de la Fira d'Economia Solidària de Catalunya 2018.

CRISTINA GRAU: “NO POTS CONVERTIR UNA PATOLOGIA CONCRETA EN NORMA GENERAL”

Carles Masià

Des del seu despatx de FGC Advocats, Cristina Grau (1966) assessora projectes que estan naixent o que necessiten orientació en un context jurídic que a vegades és hostil. Gràcies a la seva activitat quotidiana, és una bona coneixedora de la diversitat i el dinamisme de l'economia social i solidària actual, però també dels reptes als quals s'enfronta. Un d'ells és l'existència de falses cooperatives, que als Països catalans afecta especialment les càrnies i el transport. En aquesta entrevista critica la reforma de la Llei de cooperatives aprovada el març de 2017 perquè no va a l'arrel del problema i vulnera els principis d'autonomia i capacitat d'autoregulació del cooperativisme.

La modificació de la Llei de cooperatives de Catalunya (Llei 12/2015) es va fer amb l'objectiu de lluitar contra les falses cooperatives. És a dir, l'ús fraudulent que fan algunes empreses mercantils d'aquesta forma jurídica per rebaixar les condicions laborals de les persones treballadores. El sector que va originar el canvi legislatiu va ser el de les càrnies. La seva situació ha millorat?

No podem dir que no ha servit de res, ja que els mitjans de comunicació en parlen més, s'han fet inspeccions de treball a alguns escorxadors i s'han obert expedients. D'altra banda, a Osona, al juliol, CC OO i UGT van negociar acords amb la patronal de les càrnies perquè el personal que formava part d'aquestes falses cooperatives fos contractat directament per les empreses. No conec aquests acords amb detall, però sé que les sòcies fictícies no hi van participar i es van negociar sense consultar el personal afectat, que és qui pateix directament la problemàtica. Al sector de les càrnies, el problema continua existint i hi ha personal en situació d'emergència social, tal com denuncia la plataforma Càrnies en Lluita.

Fixar-se únicament en el cas de les càrnies i convertir-ho en la norma de protecció és perillós perquè posa sota sospita cooperatives grans d'altres sectors sense cap necessitat.

A grans trets, la llei afecta les cooperatives de treball associat amb més de 25 sòcies o que facturin més del 75% a un mateix client. El nou text obliga que les falses cooperatives es regeixin pel dret laboral i que a les persones treballadores se'ls apliqui el

conveni col·lectiu del sector. Quin balanç fas de l'aplicació del nou text legal?

No resol la situació perquè només fixa com s'ha d'actuar amb les persones que suposadament són sòcies d'una cooperativa. I el que ara estan fent aquestes empreses és acomiadar aquest personal i agafar altres persones que no puguin reivindicar els seus drets. D'altra banda, el frau de llei es pot continuar produint si l'empresa disposa de 24 treballadores. Lamentablement, això està passant, ja que algunes cooperatives càrnies que s'acaben de crear són petites. Fixar-se únicament en el cas de les càrnies i convertir-ho en la norma de protecció és molt perillós, ja que posa sota sospita moltes cooperatives grans d'altres sectors sense cap necessitat. Per això, la proposta del nostre grup de treball era que aquest tipus d'empreses no es poguessin inscriure al registre. Sóc més partidària d'una solució cooperativa i no laboralitzar la relació de la sòcia de treball, perquè això és desorganitzar la cooperativa i no donar protecció a les sòcies.

Totes les cooperatives càrnies que s'estan creant són falses?

No, és important destacar que també s'estan creant cooperatives autèntiques. El cas paradigmàtic seria el del sector de la carn *halal*. És un cas típicament cooperatiu que, en realitat, no difereix gaire dels pioners de Rochdale: és a dir, com que tinc una necessitat però el mercat no la cobreix prou bé o no m'hi deixa accedir, llavors m'organitzo per obtenir-la creant una cooperativa.

En quins altres àmbits es produeixen pràctiques fraudulentas?

La proliferació de falses autònomes també afecta les cambres de pis, la missatgeria i el transport. Al País Valencià, per exemple, hi

*La reforma de la llei de 2017
ataca l'autoregulació de
les cooperatives, que és un
dels principis de l'Aliança
Cooperativa Internacional.*

ha casos recents de cooperatives pantalla del sector del transport que obliguen el personal a fer-se sòcies col·laboradores, tot i que l'empresa no els aporta res. S'està fent servir la fórmula jurídica cooperativa per fer veure que aquestes persones mantenen una relació mercantil lliure, quan en realitat hi ha empreses que desregularitzen la seva relació laboral i estan deixant la persona treballadora desprotegida per una qüestió de costos, ja que és més barat pagar els autònoms que el règim general de la Seguretat Social, i els drets són menors. Tot això no té res a veure amb la decisió de desenvolupar lliurement una professió.

Has comentat que l'aprovació de la nova llei podria tenir conseqüències “devastadores” per al cooperativisme. Quines serien les més importants?

En primer lloc, es trenca el concepte que la cooperativa està formada per persones que emprenen col·lectivament amb capacitat d'autoregular-se. La nova llei diu que si la cooperativa afectada compleix uns requisits determinats ja no té aquesta llibertat i s'ha de regir per la normativa del dret laboral. Per tant, s'ataca l'essència de la cooperativa, un dels principis de l'Aliança Cooperativa Internacional (ACI), l'autoregulació, la manera d'organitzar la feina, el consum o l'aportació de productes. Es vulnera l'autonomia que tenen aquestes entitats per dur a terme l'activitat cooperativitzada, i això és

molt greu. Si converteixes la patologia concreta en norma general, estàs debilitant la institució. De retruc, la modificació de la llei pot afectar les cooperatives d'ensenyament, ja que tenen més de 25 mestres treballadores i cobren d'un únic client, que és la Generalitat. I també algunes cooperatives del sector d'atenció a les persones que han guanyat un concurs per gestionar una llar de gent gran, per exemple.

*Actualment, no disposem
de cap eina jurídica per
desqualificar les falses
cooperatives.*

El grup de treball que va formar amb la Xarxa d'Economia Solidària (XES) i altres organitzacions advocava perquè la nova llei desqualifiqués les falses cooperatives. Per què no es va acabar introduint aquesta mesura?

Amb la desqualificació, probablement el procés per lluitar contra les falses cooperatives càrnies hauria estat més llarg, però més definitiu. Volíem que es recuperés la causa de desqualificació que suposa encobrir sota la forma cooperativa finalitats i actuacions pròpies de les societats mercantils. Això era present a la llei de 1983, al text refós de 1992 i a la llei de 2002, però va desaparèixer a la de 2015. Per tant, podem dir que actualment no disposem de cap eina jurídica per desqualificar les falses cooperatives. Pel que fa a la modificació puntual de 2017, les càrnies van venir a buscar el suport de les cooperatives de treball i aquí la Federació de Cooperatives de Treball de Catalunya no va estar a l'alçada de les circumstàncies. I quan el nostre grup de treball per reformar la llei va començar a còr-

rer, el projecte ja estava molt avançat i tampoc vam trobar l'acollida desitjada per part de l'administració. La proposta de desqualificació que fèiem podia semblar molt complicada, però no ho era tant. Això sí, per aplicar-la calia destinar més recursos a fer inspeccions i formar el funcionariat, per exemple. Per a l'administració, el conflicte de les càrnies era una patata calenta que s'havia de resoldre com més aviat millor.

Penses que, en general, aquesta reforma va agafar les institucions representatives del cooperativisme a contrapeu?

En teoria, la llei de 2015 va néixer amb la vocació d'aprofitar els elements positius del sistema mercantil per a les cooperatives, per tant, es pot dir que va contribuir a la mercantilització del cooperativisme. Aquesta llei es va gestionar uns anys abans, en plena crisi econòmica, quan tothom lluitava per sostenir els seus propis projectes i les federacions de cooperatives estaven afeblides. Cal tenir en compte que és la primera llei del cooperativisme en què el sector no va participar del procés d'elaboració de manera directa. En aquest cas, la Direcció General d'Economia Social, el Tercer Sector, les Cooperatives i l'Autoempresa va fer consultes prèvies amb persones expertes i llavors va redactar un text. El resultat va ser una llei molt reglamentista que es nota que està mancada de l'experiència pràctica de la realitat que està regulant, que són les cooperatives. Es van fer aportacions posteriors que van permetre erosionar una mica aquesta voluntat mercantilista però hi van quedar coses. I un d'aquests aspectes perillosos és que es va eliminar el frau mercantil i ens vam quedar sense un instrument directe per desqualificar les falses cooperatives.

Dius que el cooperativisme és menystingut en alguns àmbits. Pots posar exemples?

Per a molts operadors socials i econòmics, el cooperativisme és poc conegut. La llei de societats professionals, per exemple, diu que totes les formes jurídiques admeses pel dret de l'Estat espanyol podran servir per muntar una societat professional. En aquest sentit, tant la cooperativa de treball i com la de serveis són fórmules idònies; però, en canvi, el legislador estableix que totes les societats s'han d'inscriure al registre mercantil sense tenir compte que hi ha formes jurídiques que tenen registres diferents. A la pràctica, tot això suposa que aquests projectes han d'assumir costos jurídics complementaris, presentació d'esmenes, requisits de la llei de capitals... Un cas semblant va passar amb la nova llei del sector elèctric. D'entrada, fixava que les societats comercialitzadores i distribuïdores només podien ser societats mercantils, però després de fer molta pressió finalment es va aconseguir que reconegués les cooperatives de consum elèctric. S'ha de tenir en compte que algunes d'aquestes cooperatives tenen més d'un segle de vida: precisament, es van crear en alguns pobles perquè cap empresa no volia donar-los servei, ja que no els sortia prou rendible.

Cal que els sindicats entenguin que, molts cops, la llibertat d'autoregular-se de les cooperatives ha servit per avançar en drets.

Has col·laborat en la redacció de diferents lleis relatives al cooperativisme. Tens algun referent especial de legislació que promogui una concepció transformadora del cooperativisme?

Per impulsar una norma t'has de basar en la tradició local i una de les riqueses del cooperativisme és que a cada territori té les seves

particularitats. M'agrada molt la llei valenciana de 2006, redactada per Gemma Fajardo, perquè es va negociar políticament, el sector hi va participar proposant esmenes i es va tenir en compte que no hi hagués cap incoherència tècnica. L'any 2015 es va reformar, però és l'única llei que defineix clarament que les cooperatives no poden tenir cap lucre mercantil.

D'altra banda, com que el cooperativisme altera la relació capital-treball, històricament ha tingut tensions amb el sindicalisme. Creus que el sindicalisme actual té prou sensibilitat envers el cooperativisme?

Tradicionalment, alguns sindicats han treballat amb el cooperativisme de consum i d'habitatge perquè es van adonar que era una bona manera de conèixer les necessitats de les persones consumidores. En canvi, pel que fa a les cooperatives de treball, sempre ha costat més que entenguin la qüestió de l'autoregulació, que forma part del seu Adn. A les cooperatives petites, tothom sol estar molt a prop del centre de decisió. I és veritat que, a les grans, gestionar la participació és més complex, però això no implica necessàriament que les sòcies s'hagin allunyat del Consell Rector ni desvirtua el fet que els seus membres continuïn sent sòcies i no treballadores per compte aliè. Molts cops, els sindicats es malfien d'aquesta estructura: veuen una organització gran, amb moltes treballadores, poca gent al Consell Rector i que, a més, no es regeix per la legislació laboral. Tot això posa les cooperatives grans sota sospita, com si pel fet d'haver-hi sòcies de treball servís per vulnerar drets laborals. Per la seva banda, el cooperativisme s'hauria d'esforçar per explicar millor com funciona. El millor seria crear plataformes de treball conjuntes perquè els sindicats entenguin que, molts cops, aquesta llibertat d'autoregular-se ha servit per avançar en drets. Per

exemple, hi ha moltes cooperatives que van començar a aplicar mesures de conciliació familiar fa molts anys, quan encara no estava de moda.

No s'ha reflexionat prou sobre el manteniment de la propietat col·lectiva mitjançant les cooperatives d'habitatge.

D'altra banda, recentment has estat estudiant com es pot generar un marc legal que impulsi les cooperatives d'habitatge de cessió d'ús (MCU). Podries apuntar quines són les mesures principals?

Hem fet una anàlisi prèvia de la legislació en matèria d'habitatge per veure com hi encaixa un model que té elements propis. Ens agradaria fer alguna proposta i presentar-la al govern o a algun grup parlamentari perquè esdevingui una proposició de llei. S'ha de tenir en compte que tant la legislació cooperativa com la d'habitatge pensen massa en els models tradicionals: la cooperativa, en l'adjudicació en propietat –que seria l'equivalent a la venda– i la legislació sobre protecció oficial, en la venda o el lloguer. En canvi, no s'ha reflexionat prou sobre el manteniment de la propietat col·lectiva mitjançant cooperatives d'habitatge. Tot i que hi ha una línia de la llei que ho preveu, després no ho regula. Pots posar als estatuts de la cooperativa de cessió d'ús que mai no es ficarà en el món de la propietat, però, al final, amb una majoria de dos terços de vots favorables pots modificar-ho. La llei podria introduir supòsits per evitar transformacions d'aquest tipus. D'altra banda, s'ha de fer una tasca de difusió als agents que tenen més reticències, com ara les entitats financeres. Crec que ara hi ha unes

quantas experiències d'MCU i estem en condicions de plantejar quines són les necessitats del model per protegir-lo legalment.

Els darrers anys, algunes polítiques públiques han impulsat programes de suport a la creació de noves cooperatives. Creus que hi pot haver una mena de bombolla de l'economia solidària?

És molt aviat per treure'n conclusions. M'agrada pensar que la gent no impulsa pro-

jectes per les subvencions, sinó perquè creu que són necessaris per transformar l'economia col·lectivament. És bo que l'administració destini recursos a aquest sector. Per exemple, els ateneus cooperatius estan ajudant a apropar la fórmula cooperativa al territori. Al llarg de la meua trajectòria m'he topat amb molts projectes interessants que es quedaven al calaix per manca de recursos i ara tenen vies per néixer i esdevenir una realitat. Penso que només per això, ja és un èxit.

**RESSENYA: CIUTATS COOPERATIVES. ESBOSOS D'UNA
ALTRA ECONOMIA URBANA. IVAN MIRÓ. COL·LECCIÓ
ANTRAZYT, NÚM. 474. ICARIA, BARCELONA. 2018**

Oriol Estela Barnet

La lluita per l'apropiació de l'espai urbà ha estat una constant des de la industrialització. El capitalisme ha vist en la ciutat un instrument més d'extracció de plusvàlues, mentre que els veïns i veïnes s'hi han enfrontat buscant l'apropiació social de la ciutat. Certament hi ha hagut alguns episodis en què les resistències populars han suposat avenços (el cooperativisme de principis del segle XX, els moviments veïnals dels anys 70...); però durant tot aquest temps, el capitalisme n'ha sortit clarament guanyador. No obstant això, actualment emergeixen alguns signes, una intuïció, que ajuden a pensar que una alternativa sí és possible.

*El capitalisme ha
vist en la ciutat
un instrument
més d'extracció de
plusvàlues, mentre
que els veïns i
veïnes s'hi han
enfrontat buscant
l'apropiació social
de la ciutat.*

Això és el que ens mostra el sociòleg, investigador i activista en l'economia cooperativa social i solidària, Ivan Miró, en el seu llibre *Ciutats cooperatives*. A partir de la memòria col·lectiva del moviment cooperatiu, resseguint la genealogia del que avui coneixem com a economia social i solidària i analitzant com es va configurant una nova institucionalització i unes noves polítiques, és possible traçar una forma de desenvolupament econòmic local que condueixi a una economia urbana “que no maximitzi beneficis per als inversors, sinó que garanteixi renda, drets i plenitud per a tots els habitants de la ciutat. Cal transitar de la ciutat lucrativa a la ciutat cooperativa” (pàg. 139).

Seguint aquest fil, en la primera part del llibre hi trobem un recull d'articles que posen el focus en la ciutat de Barcelona i el seu predicat “model”, una fórmula que ha resultat d'èxit de cara enfora i per a determinades elits locals, però que no ha ofert una millor qualitat de vida als veïns i veïnes, sinó que ha esdevingut, com afirma l'autor, “la tragèdia de les classes populars barcelonines en l'era de les smart cities” (pàg. 22). Ans al contrari, ha erosionat permanentment les condicions de vida també per a la classe mitjana. Un model que ha contraposat inversió pública en projectes estratègics, presentats sovint en un marc de cooperació publicoprivada seguint la línia de la privatització de guanys i socialització de pèrdues, a les reivindicacions i lluites veïnals per aconseguir resoldre necessitats col·lectives bàsiques.

En la segona part, Miró rescata la memòria cooperativa de Barcelona i en traça el recorregut fins al moviment de l'economia social i solidària tal com el coneixem avui dia a casa nostra. Una memòria cooperativa que enfonsa les arrels en els barris, que l'autor assenyala com els espais urbans de les relacions socials immediates, de la memòria històrica compartida, i que són resultat de la producció col·lectiva. Elements tots ells que fan aflorar de manera natural les iniciatives transformadores de cooperació: “Les capacitats comunitàries que permet el barri, per contenir relacions socials immediates, experiències històriques i identitats culturals compartides, són processos fonamentals perquè n'emani una capacitat transformadora” (pàg. 71).

L'existència, doncs, d'unes determinades condicions bàsiques propiciatòries s'identifica al llarg de tota aquesta segona part com el motor generador d'iniciatives cooperatives, que necessiten, però, d'una institucionalitzat específica per esdevenir experiències transformadores de cooperativisme, com s'ha vist en etapes anteriors: des dels instruments legals pertinents fins a les societats de resistència, sindicats, cooperatives, ateneus, corals, centres d'estudi i altres fórmules de lluita col·lectiva organitzada.

La tercera part es dedica a un altre concepte central com és el de “democràcia econòmica urbana”, que en algun moment es complementa amb els de democràcia política (participació i control en la presa de decisions), residencial (habitatge digne i assequible públic i cooperatiu) i social (nova carta de drets socials per a tothom). La democràcia econòmica urbana es fonamenta en la creació d’agències de desenvolupament barrial, fer promoció econòmica basada en l’economia social i solidària, obligar a tributar el gran capital i redistribuir... [el superàvit municipal]... entre la precària població barcelonina” (pàg. 51).

Entre els diversos elements que han d’empènyer aquests democràcia econòmica urbana l’autor en destaca tres: autogestió i cooperació social, enfortiment del mercat social i planificació públic-cooperativa-comunitària. Respecte al primer, Miró manifesta que “per encaminar-nos cap a l’autogovern col·lectiu de les relacions econòmiques i socials, hem de potenciar la consolidació, l’autonomia i la interrelació... [de les] xarxes locals” (pàg. 108). L’enfortiment del mercat social ha de provenir de la intercooperació, de tal manera que tots els actors de la xarxa consumeixin i inverteixin el màxim possible dins de la mateixa xarxa, que ofereix bens i serveis socialment útils, ecològicament sostenibles i que han estat produïts amb equitat i democràcia, tal com el defineix en Jordi Garcia Jané. Per últim, cal contraposar a la planificació públic-privada imperant des dels anys 80 la construcció de “marcs d’acció urbans protagonitzats pel conjunt de l’economia social i solidària, el teixit social, cultural i polític d’àmbit local, amb el suport de l’administració municipal” (pàg. 112).

*Miró rescata
la memòria
cooperativa de
Barcelona i en
traça el recorregut
fins al moviment
de l’economia
social i solidària
tal com el
coneixem avui dia
a casa nostra.*

Per últim, la quarta i darrera part del llibre rescata tots els elements anteriors per combinar-los amb el renascut interès per allò comunal, per formular la proposta de comunalització de la ciutat i d’enfortiment socioeconòmic local, és a dir, arrelat al territori. Una “estratègia territorial específica, que promogui una nova institucionalitat socioeconòmica, democràtica i local apropiada per als i les habitants del territori, on articular una voluntat transformadora explícita” (pàg. 177), concretada en ecosistemes cooperatius locals que estarien formats per l’entramat de relacions d’intercooperació a escala territorial i sectorial, horitzontals i verticals, recolzats en unes polítiques socioeconòmiques integrals públic-cooperatives-comunitàries per aconseguir una economia col·lectiva i al servei del bé comú.

Sobre aquesta proposta, a la llum del fil argumental construït i d’altres plantejaments actuals que es mouen en la línia de transformar les economies locals, resulta interessant destacar alguns elements per a un debat més aprofundit.

Així, al llarg del llibre, el barri es presenta com la unitat territorial de referència, tant per a les iniciatives d'economia social i solidària com per a les polítiques que els han de donar suport. Els barris, afirma l'autor, "han de ser un instrument polític per a l'autogestió popular" (pàg. 36). No obstant això, la dimensió metropolitana també es troba present de manera permanent en el text perquè, reconeixent que és l'escala en la qual es manifesten els principals reptes a resoldre per les aglomeracions urbanes ("El que ens cal és una economia metropolitana que resolgui les necessitats de tots els habitants de Barcelona de forma equitativa i solidària"; pàg. 46), també és una dimensió allunyada en l'imaginari popular ("els barris són unitats humanes que escapen a l'abstracta fredor de la indiferència metropolitana"; pàg. 63) i en la qual resulta complex articular les pràctiques econòmiques transformadores, atès que la metròpoli és el territori natural de les lògiques d'acumulació capitalista. Per Miró, doncs, "cal un canvi de règim polític i econòmic metropolità: les decisions i els recursos de Barcelona han d'estar en mans de la majoria social" (pàg. 24). La qüestió de fons, però, és: com abordar aquesta escala metropolitana quan ni tan sols té una institucionalitat política ben resolta? Pot ser la construcció d'un mercat social de dimensions metropolitanes una via per articular les diferents escales en què es mou la nostra vida quotidiana?

Un debat que enllaça amb un altre de ben interessant, que sorgeix al llarg del repàs que Miró fa a l'evolució de l'economia social catalana i barcelonina de finals del segle XIX i començaments del XX i que ens ofereix alguns paral·lelismes amb la situació actual: el permanent conflicte entre la proximitat i la importància de mantenir vincles estrets de cooperació entre les persones que constitueixen cooperatives i altres formes d'economia social i solidària i la necessitat (o no, d'aquí ve el conflicte) de donar-los una major dimensió, sigui mitjançant la constitució d'agrupacions de segon i tercer nivell, sigui articulant iniciatives de major escala. En aquest sentit, Miró recorda (pàg. 91) la denominació que l'historiador de les cooperatives catalanes Albert Pérez Baró (1902-1989) va donar a les dificultats per agrupar compres en les cooperatives de consum: "el problema crònic de la cooperació catalana". Un debat que va ser abordat pel Carles Macià en el darrer número de *Nexe* al voltant dels supermercats cooperatius.

Els canvis en les relacions de poder dins del nucli essencial de les economies urbanes, en un moment en què les remunicipalitzacions s'han situat en l'agenda de molts governs locals, és un dels altres assumptes per a la reflexió. És suficient de tornar allò essencial per a la vida a la gestió pública, o bé sense la implicació comunitària l'exercici és estèril? Hi ha uns sectors estratègics en què focalitzar els esforços per avançar en fórmules de col·laboració públic-cooperativa-comunitària? En diversos moments del text es denuncia que els serveis públics es troben en

mans de grans empreses privades o que el teixit comercial de proximitat ha estat devastat per les grans superfícies, centres comercials i franquícies. Desenvolupar noves formes de gestió d'aquests serveis, entenent-los com a clau per a la vida diària, per al funcionament de la resta de l'economia i també com a generadors d'ocupació no deslocalitzable és la proposta que posa sobre la taula la *Foundational Economy*, moviment nascut al Regne Unit, inspirat en la *Rotes Wien* dels anys 20 o en *Bologna la Rossa* dels anys 60 i 70, en aplicació a Gal·les i que observa el que està succeint en aquest àmbit a Barcelona com a nou referent.

Al llarg del llibre, el barri es presenta com la unitat territorial de referència, tant per a les iniciatives d'economia social i solidària com per a les polítiques que els han de donar suport.

També hi ha un punt de coincidència, en aquest cas més tangencial, amb la reclamació que fa l'economista Mariana Mazzucato en el seu darrer llibre *The Value of Everything*, al voltant de la necessitat d'assegurar la restitució a la comunitat del valor generat per les empreses (sobretot les grans empreses digitals del moment), en la mesura en què les innovacions que generen aquest valor són inevitablement fruit de l'aportació col·lectiva. A *Ciutats Cooperatives* Miró es pregunta també "com fem que sigui el conjunt de la societat qui es beneficia d'aquest bé comú que ha contribuït a generar (pàg. 135). La tangencialitat, però, ve donada perquè Mazzucato focalitza la seva atenció en l'acció del sector públic i deixa de banda l'acció social i comunitària. Tenint en compte el predicament que avui en dia té l'autora angloitaliana en governs de tot el món, seria potser interessant formular una contribució als seus plantejaments des d'aquesta perspectiva en els termes que utilitza l'Ivan Miró en la seva proposta.

Finalment, queda oberta l'eterna qüestió de fins a quin punt la ciutat cooperativa és compatible, ha d'interactuar o ha de permear amb la que l'autor anomena la ciutat lucrativa. Per a Miró queda clar que "no creem cooperatives o altres iniciatives socioeconòmiques per a posar-les a competir entre elles i en el mercat capitalista, sinó per enxarxar-les socialment, per integrar-les econòmicament, per a fer múscul i transformar les regles del joc" (pàg. 132). Significa això que el mercat social i el mercat capitalista funcionaran en paral·lel, sense relacionar-se? Tenint en compte la correlació de forces actual, es podran canviar així les regles del joc? Fins a quin punt depèn tot plegat dels resultats que es donin en les properes eleccions municipals o de l'esdevenidor polític del nostre país?

Ens trobem en temps apassionants i la bona notícia és que una part de la societat els enfronta tenint clar que la perspectiva de l'economia social i solidària és una opció viable i adequada per superar alguns dels reptes i contradiccions en què ens ha ficat el capitalisme. Que aquesta opció eixampli la seva base i guanyi múscul dependrà de l'articulació de propostes que serveixin de guia, i les aportacions de l'Ivan Miró en aquest llibre resulten del tot rellevants per aconseguir-ho.

nexe

quaderns d'autogestió i economia cooperativa

Quatre últims números publicats

Núm. 39 (versions a paper i digital)

Carles Masià. *Cooperatives d'ensenyament: el repte de l'avaluació continuada*. L'Apòstrof. Josep Vidal: *"La gent s'ha adonat que cal fer economia d'una altra manera"*. Jordi Valls i Jordi Garcia. *La participació en les cooperatives grans, el cas de Suara*. Óscar Rebollo (IGOP-UAB). *Democràcia a les associacions*. Carles Masià. *De la cooperativa a la prestatgeria*. L'Apòstrof. *La Cambra d'Economia Social: un nou espai per reforçar el sector*. Gabriel Boichat. *L'economia social del Quebec, l'èxit de transcendir els límits*.

Núm. 40 (versions a paper i digital)

Mireia Duran, Jordi Valls i Joan Manel Sánchez. *Tenim incorporats els principis i valors cooperatius al dia a dia de les nostres cooperatives?*. Carles Masià. *Energia verda i cooperativa: bateria d'innovació social*. Oriol Estela Barnet. *L'economia social i solidària en l'equador del mandat municipal*. Ana Muñoz i Guardo i Anna Fernández. *Economia de les cures, el treball invisibilitzat, la cohesió menystinguda*. Carles Masià. Fernando Sabin: *"L'economia solidària ha de ser mestissa"*. L'Apòstrof. Ndeye Fatou Mbaye i Ababacar Thiakh, Baye: *"Darrere de la venda ambulants hi ha valors i dignitat"*. Jordi Garcia Jané. *"La forja solidària d'un barri portuari. La Barceloneta obrera i cooperativa"*

Núm. 41 (versions a paper i digital)

L'Apòstrof. *Vint anys fent nexes*. Carles Masià. *Formació cooperativa: una aposta guanyadora*. Jordi Garcia. *Evolució de les cooperatives de treball catalanes del 1975 al 2015*. Pere Rusiñol. *Sis iniciatives internacionals de finançament per a l'economia social*. Jordi Garcia. *Serveis al poble*. Oriol Estela Barnet. Neil McInroy: *"Les cooperatives són part essencial d'una bona economia local"*.

Núm. 42 (versions a paper i digital)

Pere Rusiñol. *Economies transformadores i cooperativisme*. L'Apòstrof. *El caliu de la intercooperació*. Iván Miró. *Què són i què poden ser els ecosistemes cooperatius locals?*. L'Apòstrof. *Experiències recents de transformació cooperativa*. Sonia Ruiz Garcia. *Cooperativisme i feminisme*. Carles Masià. *Muntar súpers cooperatius o el repte del canvi d'escala*. Jordi Estivill. *L'economia solidària, utopia del possible*.

Podeu demanar números endarrerits al tel. 93 318 81 62, federacio@cooperativest treball.coop
Edita: Federació de Cooperatives de Treball de Catalunya

“Més que un fet, fundat en la teoria mateix, la Cooperació és un fet gairebé intuïtiu; és una pràctica de relació econòmica, (...) que en el seu origen tan sols resol problemes d’ordre domèstic, però que quan desenvolupa la seva acció es col·loca al capdavant de l’economia social com a mitjà per corregir els mals que han engendrat les organitzacions capitalistes: especulació i tirania econòmica, pobresa i guerres.”

Revista *Acción Cooperatista*, 9 de maig de 1930, núm. 366. Citat a “Un barri fet a cops de cooperació. El cooperativisme obrer al Poblenou”,

Marc Dalmau i Torvà, *La Ciutat Invisible* Edicions, Barcelona, 2015.